

**Rapportage
Archeologische Begeleiding**

**Vinkebuurt
Zwammerdam**

Opdrachtgever: Vibu Projectontwikkeling
Dhr. B. Alting
Postbus 21
2396 ZG Koudekerk a.d. Rijn

Projectnummer: 172035

Adviesbureau: Synthegra Archeologie bv

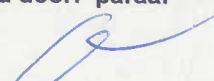
Auteurs:
K. Lenting
drs. M. Nieuwenhuis
drs. F. Plasmeijer

Datum: 25 oktober 2002

Synthegra bv
Postadres:
Postbus 98
9000 AB Grouw

Bezoekadres:
Rijksweg 155
9011 VD Jirnsum
Tel: 0566-601615

SYNHEGRA ARCHEOLOGIE BV
Postbus 4
6997 ZG HOOG-KEPPEL

AUTORISATIE			
gerapporteerd door:	paraaf	datum	status
gecontroleerd door:	paraaf	datum	status
drs. A. Jager		25/10/02	

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING, ONDERZOEKSKADER EN ONDERZOEKSDOEL	5
1.1 Inleiding en Onderzoekskader	5
1.2 Onderzoeksdoel	5
1.3 Rapportage	5
2. RESULTATEN VOORONDERZOEK	6
2.1 Inleiding	6
2.2 Resultaten	6
3. VOORBEREIDING OP DE ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING	8
3.1 Meetsysteem en opgravingsstrategie.	8
3.2 Diverse archeologische aspecten bij de uitvoering van het grondverzet.	8
3.3 Tijd	9
3.4 Milieukundige aspecten bij de uitvoering van het grondverzet	9
3.5 Civieltechnische aspecten	9
3.6 Kabels en leidingen	9
3.7 Veiligheid	10
3.8 Verwerking en analyse van het vondstmateriaal.	10
4. GEOLOGISCHE ONTWIKKELING	11
4.1 Geologische ontwikkeling van Zwammerdam en omgeving	11
4.2 De geologie en geomorfologie van de onderzoekslocatie Vinkebuurt	12
4.3 Samenvatting geologie en geomorfologie	13
5. HISTORISCH ONDERZOEK	14
5.1 Ligging	14
5.2 Bewoningsgeschiedenis	14
5.2.1 Prehistorie	14
5.2.2 Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen	15
5.2.3 Late Middeleeuwen	17
5.2.4 Vroegmoderne Tijd	18
5.2.5 Moderne Tijd	19
6. VELDWERKBESCHRIJVING	20
6.1 Algemene Inleiding	20
7 RESULTATEN ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK	21
7.1 Werkput 1	21
7.1.1 Inleiding	21
7.1.2 Sleuf 1	21
7.1.3 vlak	21
7.1.4 Sleuf 2	22

7.1.5 Sleuf 3	22
8. ANALYSE VAN HET VONDSTMATERIAAL.....	23
9. EINDCONCLUSIE VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK.....	24
9.1 Conclusies van de Archeologische Begeleiding	24
9.2 Aanbeveling	24
10.SAMENVATTING.....	25
10.1 Samenvatting	25
11. LIJST VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN.....	26

0

BIJLAGEN

1. Regionale overzichtskaart
2. Historische kaart Romeinse Periode
3. Historische kaart
4. Overzicht 2001
5. Verontreinigingsoverzicht
6. Vondstenlijst
7. Veldtekeningen
8. Overzicht Geologische Perioden

De verontreinigingsoverzichtkaart is een kaart die de verontreinigingslocaties in de Vinkebuurt te Zwammerdam toont. De kaart is gebaseerd op de resultaten van de archeologische opgravingen in 2001 en 2002. De kaart is bedoeld voor gebruik door de gemeenteraad en de inwoners van de Vinkebuurt te Zwammerdam.

1.1. Inleiding

De Vinkebuurt te Zwammerdam is een gebied dat in de Romeinse Periode is bebouwd. Het gebied is nu grotendeels bebouwd met huizen en bedrijven. Het gebied is nu grotendeels bebouwd met huizen en bedrijven. Het gebied is nu grotendeels bebouwd met huizen en bedrijven.

1.2. Beschrijving

In de Vinkebuurt te Zwammerdam zijn verschillende archeologische opgravingen gedaan. De opgravingen hebben geleid tot de ontdekking van verschillende Romeinse gebouwen. De opgravingen hebben geleid tot de ontdekking van verschillende Romeinse gebouwen. De opgravingen hebben geleid tot de ontdekking van verschillende Romeinse gebouwen.

1. INLEIDING, ONDERZOEKSKADER EN ONDERZOEKSDOEL

1.1 Inleiding en Onderzoekskader

Door Vibu projectontwikkeling bv. is aan Synthegra Archeologie bv. opdracht verstrekt voor een Archeologische Begeleiding bij een bodemsanering ter plaatse van de Vinkebuurt te Zwammerdam. Voor de situering van de onderzoekslocatie wordt verwezen naar bijlagen 1 en 2.

De aanleiding voor het grondverzet is het saneren van de met onder meer zware metalen, PAK's en minerale olie vervuilde grond. Na de sanering zal de locatie een woonbestemming krijgen en worden er zeven woningen met tuin gerealiseerd.

1.2 Onderzoekdoel

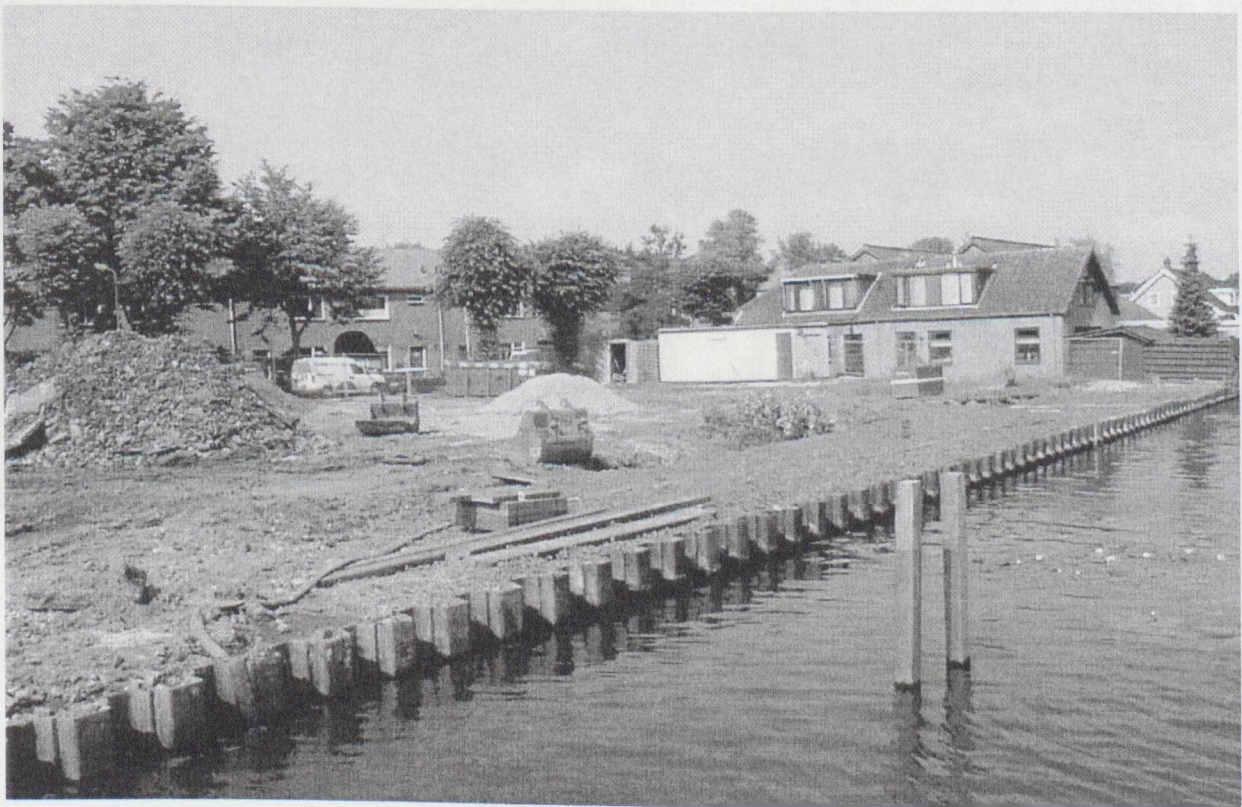
Het doel van de Archeologische Begeleiding (ABEL) van het grondverzet is inzicht te verkrijgen in de aanwezigheid, de omvang, de aard en kwaliteit van archeologische waarden. Het onderzoek is dusdanig uitgevoerd dat een archeologische en cultuurhistorische beoordeling kan worden gegeven ten aanzien van de locatie en de directe omgeving.

1.3 Rapportage

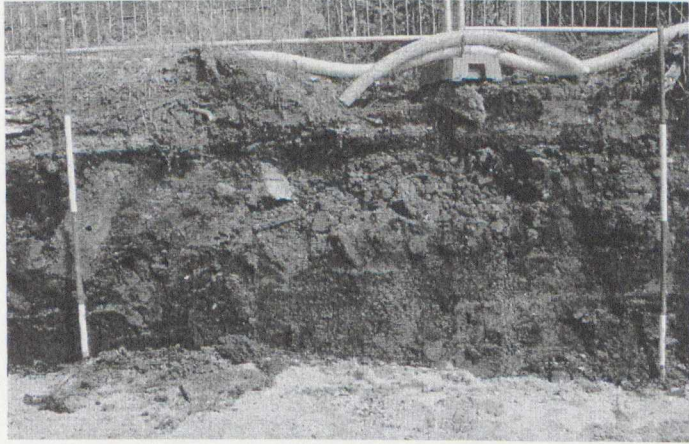
In dit rapport worden achtereenvolgens de resultaten van het vooronderzoek (hoofdstuk 2), de voorbereiding op de archeologische begeleiding (hoofdstuk3), de geomorfologische en historische inventarisatie (hoofdstuk 4 en 5), de veldwerkbeschrijving (hoofdstuk 6) en de resultaten van het archeologisch onderzoek (hoofdstuk7). Het rapport wordt afgesloten met de analyse van het vondstmateriaal (hoofdstuk 8), de conclusies van het onderzoek (hoofdstuk 9) en de samenvatting (hoofdstuk 10).

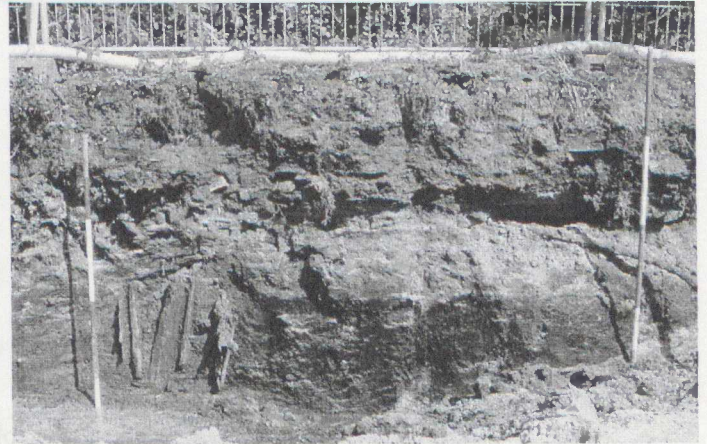
Afb. 1: Locatie gezien vanuit het noordoosten.

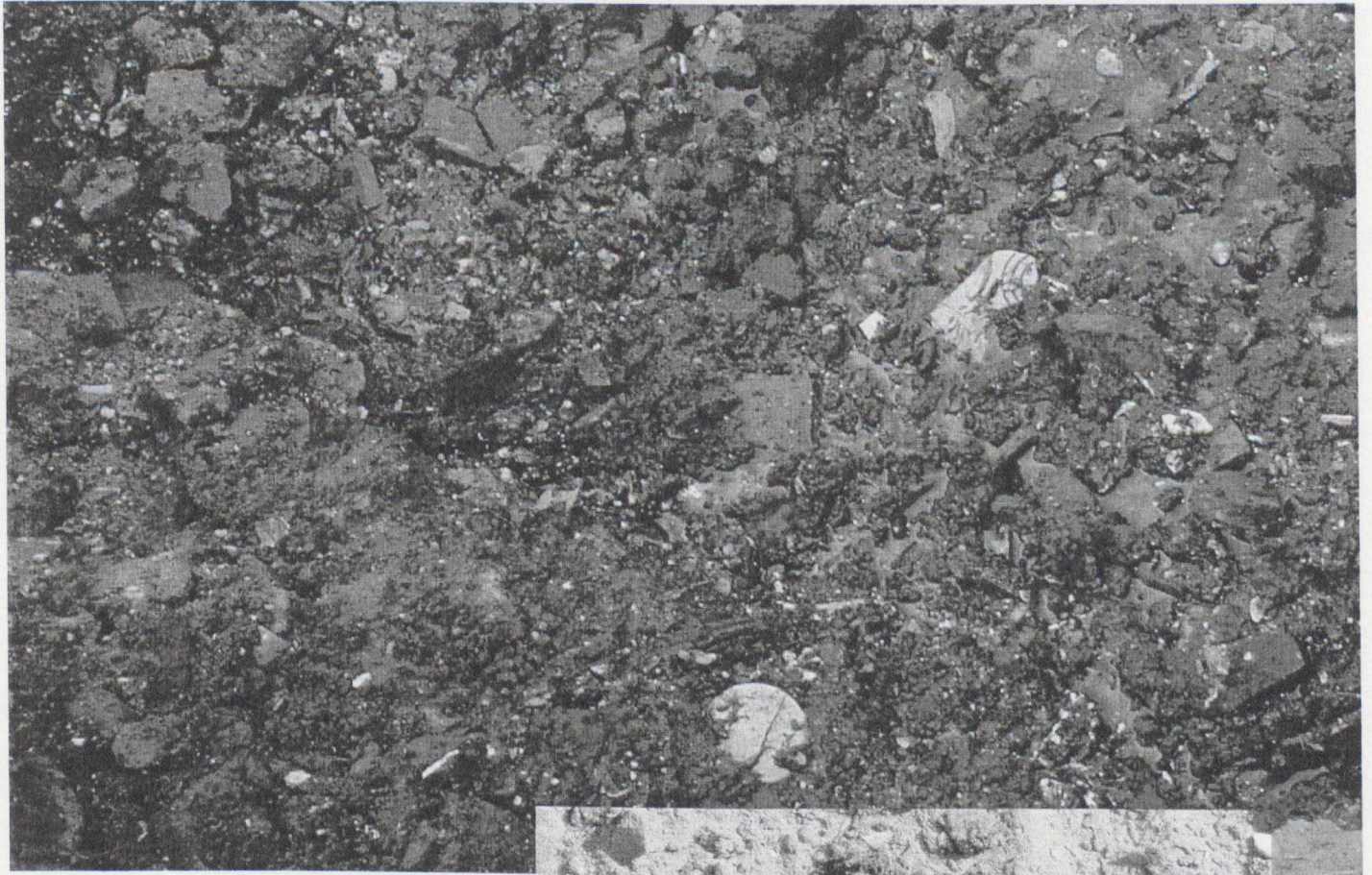
Afb. 2: Locatie gezien vanaf het westen.

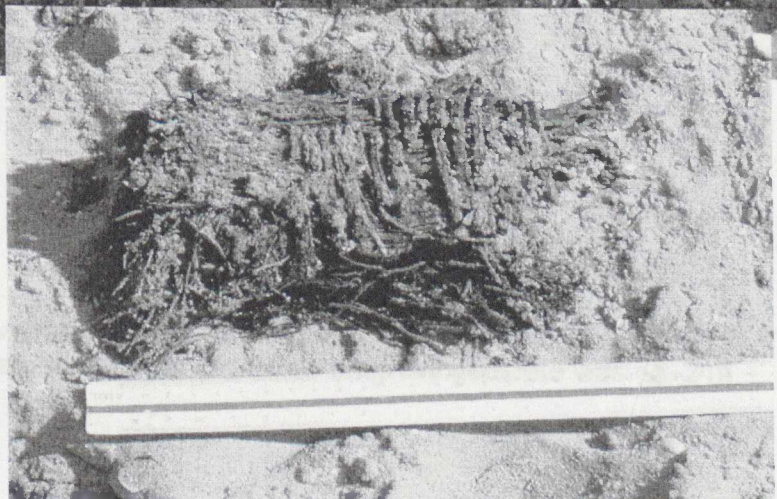
Afb. 3: Profielwand op 29-32 m zijn puinlagen te zien.

Afb. 4: Op 35-38 m is een houten beschoeiing te zien.

Afb. 5: Detail van een puinlaag met vondsten .

Afb. 6: Pottenboender

2. RESULTATEN VOORONDERZOEK

2.1 Inleiding

Voorafgaand aan de bodemsanering en Archeologische Begeleiding werd informatie verzameld over het vroegere en huidige gebruik van de locatie en de directe omgeving. De verslaglegging van het archeologisch vooronderzoek heeft geresulteerd in een rapportage met de code: 172022.

Een archeologische verwachting op grond van de geologische ontwikkeling van het terrein is, door de grote mate van afwisseling in bodemvorming door invloeden van de Oude Rijn, lastig in te schatten. Deze ontwikkeling was o.a. afhankelijk van de ligging, de loop, de stroomsnelheid van de Oude Rijn gedurende de loop der eeuwen. Na kanalisatie en beschoeiing van de oorspronkelijke rivierloop, zijn de invloeden van het water op de bodemvorming van het achterland sterk verminderd. Het meest waarschijnlijk is dat ter plaatse van de Vinkebuurt sprake is van een tamelijk recente (Late Middeleeuwen) oeverafzetting van de Rijn. Gezien de ligging van de locatie tussen een mogelijk Romeinse stroomgeul van de Oude Rijn en de huidige stroombedding zal in dit geval slechts sprake zijn van eventuele archeologische resten daterende vanaf de Late Middeleeuwen (1050-1500) en Nieuwe Tijd (1500-heden).

De tot nu toe bekende archeologische waarden lijken zich te concentreren rond het oude station aan de Spoorlaan (de Hooge Burch) en het oude station ten zuiden van de dorpskern en de dorpskern zelf. Betreffende de eerste locatie gaat het voornamelijk om archeologische waarden daterende uit de Romeinse periode tussen 69 en 260 na Chr. Betreffende de oude dorpskern gaat het hoofdzakelijk om sporen en overblijfselen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. Ter plaatse van de onderzoekslocatie Vinkebuurt zijn vrijwel geen archeologische vondsten gedaan, mede doordat hier en in de directe omgeving, nimmer onderzoek is uitgevoerd. De onderzoekslocatie behoort, afgaande op de archeologische monumentenkaart, tot de archeologisch waardevolle gebieden.

Historisch kaartmateriaal geeft aan dat bebouwing met huizen waarschijnlijk plaats vindt vanaf het begin van de 17^e eeuw (1600-1650). In de daaropvolgende perioden is de locatie permanent in gebruik geweest als woongebied met kleinschalige industrie.

2.2 Resultaten

Algemeen

De saneringslocatie had een oppervlakte van 2700 m². In totaal is circa 3000 m³ verontreinigde grond ontgraven en afgevoerd. De maximale ontgravingsdiepte was ca. 2 m onder maaiveld.

Tijdens de sanering is een profiel gemaakt in noord-zuidrichting. Voor overdracht van de te bebouwen locatie door de gemeente aan de projectontwikkelaar dient het gehele terrein bouwrijp gemaakt te worden. Daartoe moeten alle aanwezige funderingen en andere obstakels uit de bodem verwijderd worden. De momenten waarop de hiertoe reikende graafwerkzaamheden plaatsvinden, zijn de meest geschikte momenten voor de uitvoering van de ABEL.

Het profiel was onderdeel van het nader te onderzoeken terrein en heeft mede als graadmeter gediend voor het vervolgonderzoek. Het is goed mogelijk dat het profiel in de lengterichting naast een sloot is gelegd. De bovengrond is tot ruim een halve meter verstoord. De zanderige ondergrond, tot 2m-mv, is waarschijnlijk de oude rivierbedding, wat er op duidt dat de Oude Rijn hier breder is geweest. In de loop van de 18^e eeuw, tot en met de 19 eeuw, heeft men de rivier versmald door het storten van puin en huisvuil. Over bijna het hele profiel zijn palen van naaldhout aangetroffen met een diameter van 8 tot 12 cm, mogelijk zijn ze gebruikt voor een beschoeiing van de slootkant. Het huisvuil kan een goede indruk geven van de materiële cultuur van de buurtbewoners in de 18^e, 19^e en 20^e eeuw (aardewerk, glas, metaal, pijpenkoppen, porselein en schoenen).

Gezien de rijkdom van de aangetroffen archeologische resten in het vooronderzoek is het advies uitgebracht aan de gemeente Alphen aan de Rijn, om de grond bij het bouwrijp maken te onderzoeken op archeologische resten. Het terrein zal in het kader van de bodemsanering tot 1 meter onder maaiveld en plaatselijk zelfs tot 2 meter onder maaiveld ontgraven worden. Alle in het terrein aanwezige archeologische resten bevinden zich binnen 2 meter onder het huidige maaiveld en zullen door deze grondwerkzaamheden vernietigd worden.

3 VOORBEREIDING OP DE ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING

3.1 Meetsysteem en opgravingstrategie

De opzet van het onderzoek, zoals beschreven in het Programma van Eisen nummer 172033 d.d. 14 april 2002 is gebaseerd op de beschikbare locatiegegevens, zoals weergegeven in hoofdstuk 2. Op 25 juni 2002 is begonnen met het uitzetten van het hoofdmeetnet voor de Archeologische Begeleiding van het grondverzet aan de Vinkebuurt te Zwammerdam. Het grondverzet waarbij alle voorkomende obstakels (puin, fundamenteën, kabels en leidingen, etc.) zijn verwijderd is noodzakelijk in het kader van de geplande bodemsanering (zie bijlage 5).

Het meetnet is een assenstelsel van waaruit alle metingen in het veld ten behoeve van het archeologisch onderzoek verricht kunnen worden. Het nulpunt (kruispunt van x- en y-as) kan worden gekoppeld aan het landelijke RDS-meetnet. De locatie van het onderzoek en de bijbehorende coördinaten (X-109,60/ Y-457,90) zijn voorafgaand aan het onderzoek door middel van een meldingsformulier doorgegeven aan de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort. Het meetnet is zo strategisch mogelijk gekozen. Het nulpunt is in het veld gemerkt met een piket. Als vast punt voor de hoogtemetingen heeft de damwand gediend (0,02- NAP).

De NAP-hoogte is naar de damwand overgehaald vanaf de Steekterweg 2, (waterpasbout bevestigd op 1,03 m + NAP).

Firma Wagener GWW bv. te Koudekerk aan de Rijn heeft van Vibu Projectontwikkeling bv. te Hazerswoude-Rijndijk opdracht gekregen om alle fundamenteën en andere obstakels op het terrein (zoals kabels en leidingen) te verwijderen en het terrein te saneren. Er is voor gekozen om het ontgraven van het terrein in fasen te verrichten.

3.2 Diverse archeologische aspecten bij de uitvoering van het grondverzet.

De archeologische component van het grondverzet is begeleid vanuit de provincie Zuid-Holland. Synthegra Archeologie bv. heeft ten behoeve van het onderzoek zoveel mogelijk rekening gehouden met de door de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) opgestelde "Normen en Richtlijnen" ten behoeve van archeologisch onderzoek. Als basis voor het veldwerk gelden de procedures uit de veldwerkhandleiding van de desbetreffende dienst en de richtlijnen van de KNA (versie 2, 2001).

3.3 Tijd

Oponthoud en stilstand van de kraan en machinist (Bertus Verhoef) is zoveel mogelijk voorkomen. Wanneer een woonlaag bloot was gelegd, gingen de onderzoekers aan de slag met intekenen van de sporen, verzamelen van vondstmateriaal en afwerken van het vlak. De uitvoerder van het werk de firma Wagener GWW bv. benutte deze tijd om op het overige deel van het terrein obstakels in de ondergrond te verwijderen en met het afvoeren van de vervuilde grond. De archeologische werkzaamheden zijn in een dagelijks overleg met firma Wagener GWW bv. overlegd en op hun planning afgestemd. Eventuele obstructies tijdens het werk zijn zoveel mogelijk in een vroeg stadium opgelost. Er hebben zich tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden geen problemen voorgedaan. De aannemer heeft gedurende het onderzoek zijn directieket als schaftket beschikbaar gesteld en er kon gebruik worden gemaakt van het op het terrein aanwezige mobiele toilet.

3.4 Milieukundige aspecten bij de uitvoering van het grondverzet.

In overleg met de Milieudienst van Wagener GWW bv. is afgesproken om de grond systematisch te ontgraven en in depot te zetten. De verontreiniging van de grond viel in klasse 1. Deze categorie betreft grond die geschikt is voor ongeïsoleerd hergebruik. De laatste jaren was er een sloopbedrijf op het terrein werkzaam en ten gevolge hiervan is de grond verontreinigd met onder meer metalen, puin en olie. Daarom was de bodemsanering vereist. Van het gehele terrein zal 1 meter van de grond worden afgegraven. Met name het oostelijk deel is zwaar vervuild en zal tot een diepte van twee tot drie meter worden afgegraven. Een kleinere vervuilde vlek met een diameter van acht meter in de noordwest hoek zal tot twee meter worden afgegraven. Vermenging van de grond is voorkomen door de uitgegraven grond gescheiden weg te zetten in depot.

3.5 Civieltechnische aspecten

Om zoveel mogelijk verontreinigde grond te kunnen verwijderen is, aan de noordzijde, in de bedding van de Oude Rijn, een damwand geslagen. Deze damwand moet er voor zorgen dat het rivierwater niet in het vlak loopt. Er is schone klei tegen de damwand gesmeerd om doorlekken te voorkomen.

3.6 Kabels en leidingen

Het traject van de kabels en leidingen op het terrein, waar het grondverzet plaats heeft gevonden, was bij de opdrachtgever bekend. Opdrachtgever heeft gemeld dat er voor zover bekend geen geregistreerde leidingen beschadigd of geraakt konden worden op de locatie, daar deze buiten gebruik waren of reeds verwijderd zouden zijn.

3.7 Veiligheid

Bij de ontgraving is rekening gehouden met veiligheidsaspecten. Vanuit milieukundige aspecten is uitgegaan van veiligheidsklasse 1T en het werkterrein is middels bouwhekken afgeschermd voor derden.

3.8 Verwerking en analyse van het vondstmateriaal.

Het bij het onderzoek vrijgekomen vondstmateriaal, is na gewassen te zijn, onderzocht door specialisten. Al het vondstmateriaal is genummerd en in een vondstenlijst beschreven (zie bijlage 6). Het materiaal is in deze lijst onderverdeeld in: voorwerp, compleetheid, soort materiaal en versieringstechniek, productieplaats, datering en waar het gevonden is. Het soort materiaal is weer onder te verdelen in: aardewerk, glas, metaal, leer en hout.

Het aardewerk is weer onderverdeeld in de volgende klassen: roodbakkend-, witbakkend-, steengoed, porselein en industrieel aardewerk. Alle scherven zijn gesorteerd op kleur en soort baksel. Aaneenpassende scherven zijn zoveel mogelijk bij elkaar gezocht.

4 GEOLOGISCHE ONTWIKKELING

4.1 Geologische ontwikkeling van Zwammerdam en omgeving

Na de laatste IJstijd (het Weichselien, tot 8000 jaar geleden) zette een snelle zeespiegelstijging in door een klimaatverbetering. Hierdoor steeg het grondwater waardoor een dik pakket veen ontstond, het *Basisveen*. Dit veenlandschap werd in de periode tussen 8000 en 4000 jaar geleden overstroomd door de stijgende zeespiegel. Vanaf ca. 3850 v. Chr. tot 1800 v. Chr. neemt deze zeespiegelstijging geleidelijk af. Het overschot aan zand dat door de afgenomen zeespiegelstijging werd afgezet werd nu nog slechts tijdens (extra) hoogwater afgezet, hierdoor ontstond er een reeks strandwallen (Oude Duinen) die zich in zeewaartse richting uitbreidden.

Gedurende dit proces werden grote hoeveelheden zand, zavel en klei afgezet, waarbij het zand voornamelijk sedimenteerde in de vorm van langgerekte strandwallen die parallel aan de kust liepen. Door het zandoverschot werden deze strandwallen gedurende de vorming ervan direct opgehoogd met zand dat door eolische processen werd aangevoerd. Hierdoor vond vanaf circa 3500 – 3000 voor Chr. een verregaande verlanding plaats, in eerste instantie zandige wadafzettingen en later (laag)veenafzettingen. Zwammerdam heeft echter gedurende de gehele geschiedenis onder invloed van de meanderende Oude Rijn gestaan. Over het algemeen zijn hier (zandige) rivierklei (oeverwallen), zware (kom)kleien en zand (beddingen) afgezet. Geologisch is er sprake van rivieroeverwallen en meanderruggen (kronkelwaarden). Na 3000 v. Chr. (Calais IV-fase) worden de strandwallen niet meer afgebroken door erosie vanuit zee, en de strandwallen bereikten hun meest oostelijke begrenzing rond 2100 voor Chr. (gedurende de Bronstijd). In deze periode was de oude duinenrij langs de gehele Noordzee kust nagenoeg gesloten. Uitzonderingen op deze gesloten duinenrij vormden de kustopeningen van de Schelde, Maas, het zeegat van Bergen (Oer-IJ) en de Oude Rijnmonding. Door het verdwijnen van de getijdenwerking achter de duinen werden de omstandigheden wederom gunstig voor veenvorming, met als gevolg dat er een dik, uitgestrekt veenpakket gevormd werd dat *Hollandveen* genoemd wordt. Dit vond hoofdzakelijk plaats achter de duinen. Gedurende deze periode ontstaat onder andere rondom Zwammerdam laagveen, waarop de meanderende stroomgordel van de Rijn nog steeds grote invloed had.

Vanaf ca. 1000 v. Chr. dringt de zee weer binnen. De veenvorming wordt onderbroken en in een uitgestrekt gebied worden grote hoeveelheden zand, zavel en klei van mariene herkomst afgezet, mogelijk ook tot in Zwammerdam. Na deze Duinkerke I fase neemt de zee invloed weer af en wordt het gebied rond 300 - 250 voor Chr. weer geschikt voor bewoning. Bekend is dat gedurende de Romeinse Periode (12 v. Chr. – 450 na Chr.) de stroombedding van de Oude Rijn mogelijk een stuk zuidelijker lag dan de huidige rivierloop. Dit zou kunnen betekenen dat de loop van de Rijn zich vanaf deze tijd naar het noorden heeft verplaatst.

Ter plaatse van het oude station van Zwammerdam aan de Spoorlaan (toponiem: de Hooge Burch) was gedurende deze periode een hoge zandrug aanwezig, oorspronkelijk een oude stroombedding van de Rijn, waarvan ten noorden en zuiden nog min of meer actieve Rijnarmen aanwezig waren. De zuidelijke arm was al voor het overgrote deel verland. De noordelijke arm had een breedte van circa 40 à 50 m en kenmerkte zich door een steile zuidoever en een flauw oplopende noordoever (bijlage 5). Mogelijk is dat, wat betreft de noordarm, sprake kan zijn van een oude geul die door de Romeinen weer geopend is en vervolgens als haven in gebruik is genomen (Haalebos 1977:10-42). Het is dus mogelijk dat de hier aangetroffen waterweg niet de actieve rivierloop van de Rijn was gedurende de Romeinse Periode. Deze kan eventueel ten noorden van deze arm gelopen hebben.

4.2 De geologie en geomorfologie van de onderzoekslocatie "Vinkebuurt"

De geologische ondergrond (tot 3 á 4 m-MV) van de onderzoekslocatie bestaat uit afzettingen behorend tot de Westland Formatie, die hier bestaan uit rivierafzettingen van zandige klei, zware klei en zandafzettingen. Deze zijn afgezet als oeverwallen, geulen en kommen. Wat de exacte geologische ondergrond ter plaatse van de Vinkebuurt is, is niet bekend. In het meest waarschijnlijke geval zal de zich verleggende loop van de Rijn richting het noorden de oudere afzettingen (Calais, Duinkerke 1 en Hollandveen) hebben opgeruimd. Op de onderzoekslocatie zal waarschijnlijk een kronkelwaardsysteem aangetroffen worden bestaande uit oever- en restgeulafzettingen van de zich verplaatsende Rijn. Mogelijk worden ook komkleiafzettingen aangetroffen. Het huidige dorp Zwammerdam is gelegen op de zuidoever van de Oude Rijn (Oude Rijndijk of Hoge Rijndijk).

Op de zandige klei- en klei- (en mogelijk zand-) afzettingen heeft zich een poldervaaggrond ontwikkeld.

De profielopbouw van de aangetroffen poldervaaggrond is als volgt:

- Ap1 horizont	0-22 cm	donker grijsbruine, matig humusarme, kalkrijke, fijnzandige lichte klei.
- Ap2 horizont	22-30 cm	donker grijsbruine, matig humusarme, kalkrijke fijnzandige klei met een dichtere structuur.
- Cg1 horizont	30-50 cm	grijze, humusarme, zeer kalkrijke, fijnzandige geoxideerde (roestige) zware zavel
- Cg2 horizont	50-80 cm	lichtere grijze humusarme, zeer kalkrijke fijnzandige roestige zware zavel
- Cg3 horizont	> 80 cm	grijze, humusarme, zeer kalkrijke, uiterst fijnzandige zware zavel, licht roestig en gelaagd

Op grond van informatie van het Hoogheemraadschap Rijnland varieert het peil van de Rijn in zomer en winter tussen respectievelijk 0,59 m en 0,62 m – NAP. Het grondwaterpeil is sterk afhankelijk van de waterstand van de Rijn en kan sterk wisselen. Het ligt gemiddeld tussen 0,50 m en 1,5 m – NAP.

4.3 Samenvatting geologie en geomorfologie

Een duidelijke archeologische verwachting op grond van de geologie van het terrein is moeilijkin te schatten. Het terrein kan sterk beïnvloed zijn door de ligging en loop van de Rijn gedurende de geschiedenis. Het waarschijnlijkste is dat ter plaatse van de Vinkebuurt sprake is van een redelijk recente (Late Middeleeuwen) oeverafzetting van de Rijn. Gezien de ligging van de locatie tussen de (mogelijk) Romeinse stroomgeul van de Rijn en de huidige stroombedding zal in dit geval slechts sprake zijn van eventuele waarden daterende vanaf de Late Middeleeuwen (1050-1500) en Nieuwe Tijd (1500-heden).

Als de op de Hooge Burch aangetroffen waterweg een (afgesloten) rivierarm of een tot havenlocatie uitgegraven oude geul betreft, dan is het niet geheel duidelijk wat aangetroffen zal worden ter plaatse van de Vinkebuurt. Zeker is dat het een oeverwal van de Oude Rijn betreft, maar de ouderdom ervan is niet geheel duidelijk. Het bodemonderzoek is onder meer bedoeld omhierin duidelijkheid te brengen.

4.3.1 Inleiding

De archeologische verwachting op grond van de geologie van het terrein is moeilijk in te schatten. Het terrein kan sterk beïnvloed zijn door de ligging en loop van de Rijn gedurende de geschiedenis. Het waarschijnlijkste is dat ter plaatse van de Vinkebuurt sprake is van een redelijk recente (Late Middeleeuwen) oeverafzetting van de Rijn. Gezien de ligging van de locatie tussen de (mogelijk) Romeinse stroomgeul van de Rijn en de huidige stroombedding zal in dit geval slechts sprake zijn van eventuele waarden daterende vanaf de Late Middeleeuwen (1050-1500) en Nieuwe Tijd (1500-heden).

4.3.2 Bodemonderzoek

4.3.2.1 Inleiding

De archeologische verwachting op grond van de geologie van het terrein is moeilijk in te schatten. Het terrein kan sterk beïnvloed zijn door de ligging en loop van de Rijn gedurende de geschiedenis. Het waarschijnlijkste is dat ter plaatse van de Vinkebuurt sprake is van een redelijk recente (Late Middeleeuwen) oeverafzetting van de Rijn. Gezien de ligging van de locatie tussen de (mogelijk) Romeinse stroomgeul van de Rijn en de huidige stroombedding zal in dit geval slechts sprake zijn van eventuele waarden daterende vanaf de Late Middeleeuwen (1050-1500) en Nieuwe Tijd (1500-heden).

5 HISTORISCH ONDERZOEK

Voor het historisch onderzoek zijn de volgende instanties bezocht:

- Streekarchief Rijnlands Midden te Alphen aan de Rijn
- Archief van het Hoogheemraadschap Rijnland te Leiden
- Universiteitsbibliotheek Universiteit Leiden
- Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage

5.1 Ligging

De onderzoekslocatie in de Vinkebuurt bevindt zich in de polder Steekt. Deze polder heeft, hoewel tegen Zwammerdam aan gelegen, altijd behoord tot de gemeente Alphen. Op oude kaarten is echter waarneembaar, dat de dorpskern van Zwammerdam zich tot in het gebied van de huidige Vinkebuurt uitstrekte. Op de kaart van 1615 ligt de grens van de bebouwing zelfs exact op de onderzochte locatie. Het historisch onderzoek heeft zich dan ook geconcentreerd op de geschiedenis van Zwammerdam. De locatie wordt gekenmerkt door een karakteristieke knik in de oever van de Oude Rijn. Dit knikje is al op oude kaarten te zien. Hoewel dit de identificatie van het gebied op het oude en vaak niet even duidelijke kaartmateriaal heeft vergemakkelijkt, is het niet duidelijk geworden wat de oorsprong en reden van deze verspringing in de kade is.

5.2 Bewoningsgeschiedenis

5.2.1 Prehistorie

De bewoningsgeschiedenis van Holland gaat tenminste terug tot het laatste deel van de Oude Steentijd (12.000-9.000 v.Chr.) Uit deze periode stammen de oudste resten van menselijke bewoning die tot nu toe aangetroffen zijn. In de Nieuwe Steentijd (5.300-2.000 v.Chr.) deed de landbouw zijn intrede in het gebied. De bewoning was vooral geconcentreerd op de hoger gelegen gebieden. Toen een tijdelijke verlaging van de zeespiegel vanaf het begin van de Bronstijd meer mogelijkheden bood voor landbouw, groeide de bevolking snel en ontstonden er permanente nederzettingen achter de duinen, op Texel en langs de riviermonden.¹ In de geschreven bronnen duikt het gebied echter pas op vanaf de Romeinse tijd.

¹ T. de Nijs en E. Beukers, (red), *Geschiedenis van Holland*, deel I, tot 1572 (Hilversum 2002), p.19

5.2.2 Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen

Vanaf de eerste helft van de eerste eeuw na Christus vormde de Rijn de noordgrens van het Romeinse Rijk. Langs deze grens lagen forten en wachtposten, bedoeld om de Germaanse stammen van over de Rijn (*Germania Libera*) buiten het Rijk te houden. Één van deze versterkingen lag bij het huidige Alphen aan de Rijn. Het Castellum bij Alphen aan de Rijn werd waarschijnlijk rond het jaar 45 in opdracht van keizer Claudius gebouwd.² Bij het tegenwoordige Zwammerdam lag de versterking *Nigrum Pullum*.³ Rond dergelijke legerplaatsen ontstonden kleine nederzettingen van de inheemse bevolking. De bewoners hiervan bedreven landbouw en dreven handel met de soldaten. Tijdens de Bataafse opstand van 69-70 na Chr. werden de meeste Romeinse grensposten vernietigd. Sporen van handel en verkeer zijn ook teruggevonden. Zo zijn bij Zwammerdam en Woerden resten van Romeinse vrachtschepen opgegraven.⁴ De Rijn was in deze periode dan ook van groot belang voor de ontwikkeling van het gebied. Bulktransport van graan vanuit het zuiden van de Nederlanden en later in toenemende mate vanuit Engeland, waren van levensbelang voor de bevolking in de Rijnstreek, die sneller groeide dan de lokale landbouw kon bijbenen.⁵ Er was overigens maar één 'stad' van betekenis, *Forum Hadriani*, op de plek van het tegenwoordige Voorburg.

Door de ineenstorting van de Romeinse noordgrens aan het begin van de vijfde eeuw na Christus, ontstond een machtsvacuüm dat in eerste instantie werd opgevuld door de Friezen en Franken. De voortdurende invallen van stamverbanden zoals de Franken en de Saksen hadden al vanaf het midden van de derde eeuw gezorgd voor een daling van de bevolkingsaantallen. Diverse epidemieën maakten ook nog eens veel slachtoffers. Veel van de oude nederzettingen werden verlaten. Enkele plaatsen die toch doorlopend bewoond lijken te zijn geweest, zijn Leiden en Alphen.⁶ De vestiging van een sterk Frankisch koninkrijk in het tegenwoordige Noord-Frankrijk zorgde voor conflicten tussen de Friezen en de Franken. Uiteindelijk werden de Friezen kort na 687 teruggedrongen tot boven de Oude Rijn.⁷ Door de Frankische vorst Karel Martel werd het Frankisch gezag eerst tot aan het Vlie en in 734 tot aan de Lauwers gevestigd.⁸ Karel de Grote voltooide de opbouw van het Frankische Rijk door zich in 800 door Paus Leo III tot keizer te laten kronen van het Heilige Roomse Rijk. De Nederlanden maakten daarmee deel uit van een Rijk dat het grootste deel van West-Europa besloeg en door de tijdgenoten als rechtstreekse opvolger van het oude Romeinse Rijk gezien werd.

² P.C. Beunder, *Castella en Havens, Kapellen en Hoven*, (Nieuwkoop, z.j.) 14.

³ Geschiedenis van Holland, p.38

⁴ Geschiedenis van Holland, p.24

⁵ D.E.H. de Boer, M.H. Boone en W.A.M. Hessing, *Delta, Nederlands verleden in vogelvlucht*. Deel I. De Middeleeuwen: 300 tot 1500, (Leiden 1992), p.23

⁶ Geschiedenis van Holland, pp.44-47

⁷ Geschiedenis van Holland. p.49

⁸ Delta I, p.39

De Franken waren al vanaf 496 tot het christendom bekeerd en in de door hen veroverde gebieden werd het christendom steeds goedschiks dan wel kwaadschiks ingevoerd. Naast de nieuwe aristocratie ontving ook de nieuwe kerkelijke organisatie van de Frankische vorsten grote domeinen en landbouwgebieden. De kerk oefende dus in grote delen van West-Europa ook de wereldlijke macht uit. Centrum van kerkelijke macht in ons gebied was de bisschopsstad Utrecht.⁹ De Utrechtse bisschop had een aanzienlijk groter gebied in handen dan wat we tegenwoordig kennen als de provincie Utrecht.¹⁰ In Frankische en Karolingische Tijd waren in het onderzoeksgebied twee handelsnederzettingen gelegen aan de Rijn. In 1978 is in de Lagewaardese polder in Koudekerk a.d. Rijn een deel van een vroeg-middeleeuwse nederzetting op een oude overwal van de Rijn opgegraven. Het aangrenzende grafveld is een beschermd archeologisch monument. In 1996/1997 zijn bij Leiden, ter plaatse van het voormalige castellum Matilo(Matilone) aan de gracht van Corbulo eveneens resten van een handelsnederzetting gevonden. De resten bestonden onder andere uit zware beschoeiingen en aanlegsteigers voor schepen. Bij de opgravingen werden grote hoeveelheden import aardewerk, sieraden en munten afkomstig uit het hele Frankische rijk aangetroffen. Deze duiden op intensieve handelscontacten die voor een groot deel via de Oude Rijn verliepen.

In de negende eeuw kreeg het hele kustgebied van de Noordzee te maken met invallen van de Vikingen. De lokale adel, noch de Frankische vorsten waren opgewassen tegen de plotseling verschijnende Noormannen, die al lang weer, beladen met buit verdwenen waren tegen de tijd dat er een strijdmacht kon worden gemobiliseerd. Ook het binnenland was nauwelijks veilig. Rond 900 namen de bisschoppen van Utrecht gedurende een tiental jaren de wijk naar Deventer, omdat hun eigen stad niet meer veilig was.¹¹ De overmacht van de Vikingen was zo groot, dat een aantal van hun aanvoerders uiteindelijk officieel beloond werden door het Frankische hof met Kennemerland, Walcheren en het gebied van Dorestad en omgeving.¹² Deze gebieden kwamen alle in handen van de Deen Godfried de Zeekoning, die zich echter zo arrogant opstelde dat in 885 de Keizer genoeg had van zijn steeds hogere eisen en hem liet vermoorden. De Friese graaf Gerulf kreeg als beloning voor zijn aandeel in de moord een groot aantal landerijen en goederen langs de Hollandse kust in leen van de keizer. Hij werd hiermee de stamvader van het Hollandse gravenhuis. Er was op dat moment overigens nog geen sprake van een aaneengesloten graafschap 'Holland'. Nog in 980 is Dirk II graaf in Kinnem (Kennemerland), Texla (Texel) en Maasland.¹³

⁹ Delta I, p.38

¹⁰ W. Tuyl., *Het ambacht Zwammerdam: een bijdrage tot de geschiedenis van zijn vorming en zijn bestuur*, (Hilversum 1998), p.23

¹¹ Delta I, p.65

¹² Delta I, p.61

¹³ Delta I, p.63

5.2.3 Late Middeleeuwen

Het Karolingische rijk was inmiddels een aantal malen opgedeeld onder de erfgenamen van Karel de Grote. De lokale machthebbers konden door het nu zwakkere centrale gezag in grote mate hun eigen gang gaan. Ook de graven van Holland maakten handig misbruik van de situatie. Zij kregen door schenking, maar ook op minder nette manieren een groot deel van de koningsgoederen in de kuststreek in handen. Ook de rechtspraak en het muntrecht in deze gebieden kwam in handen van de graven. Bij het toe eigenen van het tolrecht kwam graaf Dirk III in 1018 voor het eerst in conflict met zijn machtige buurman, de bisschop van Utrecht. Zijn zoon Floris I voegde een klein gebied in de Rijnstreek genaamd 'Holdland', toe aan de grafelijke domeinen. Vanaf de elfde eeuw moet deze naam in verbasterde vorm voor het hele graafschap zijn gaan gelden. Na Floris' dood schonk de Duitse koning een groot deel van het Hollandse grondgebied aan de bisschop van Utrecht, die hij meer vertrouwde dan Floris' nog minderjarige zoon Dirk V. Pas enkele jaren later wist Dirk de situatie terug te draaien en kreeg hij het gehele graafschap weer in leen.¹⁴

Oorspronkelijk was het gebied rond Zwammerdam voor het grootste deel in eigendom van de Sint Maartenskerk in Utrecht. Vanaf ongeveer het jaar 1000 waren Alphen en Aarlanderveen onderdeel van Holland. Kort na 1000 werd Zwammerdam voor het eerst veroverd op Utrecht. Onder druk van de Duitse keizer werd het weer teruggegeven. Kort voor 1064 kwam het gebied definitief aan Holland.¹⁵ Van groot belang voor het plaatsje Zwammerdam was de bouw van een dam in de Rijn door Floris III in of kort voor 1165. Hij werd hiertoe genoodzaakt door de wateroverlast die Holland ondervond van verzanding van de rijnmond bij Katwijk en van de ontginningen in Utrecht. Daar stroomde extra oppervlaktewater weg uit de veengebieden. De dam werd gelegd aan de zwet of zwade, pal langs de oostgrens van het graafschap. Om de dam en de toegang tot zijn gebied te verdedigen liet hij de burcht 'Stekede' oprichten. Deze lag iets ten zuiden van de dorpskern en is tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten verwoest.¹⁶ De polder Steekt, waarin de Vinkebuurt is gelegen, is naar deze versterking genoemd. De polder is gesticht met vergunning van het Hoogheemraadschap Rijnland in 1483.¹⁷ De naam Zwammerdam stamt dus uit deze periode.

De Duitse keizer Frederik I Barbarossa gelastte op aandringen van de bisschop van Utrecht op 25 november 1165 het wegnemen van de dam. In 1196 werd er na een stormvloed blijkbaar weer een nieuwe dam gelegd. Ook hiertegen kwamen weer protesten uit Utrecht. In 1202 werd een compromis gesloten, waarbij Holland beloofde de dam weg te halen, in ruil voor het aanleggen door Utrecht van een drietal weteringen die het overtollige water moesten afvoeren.¹⁸

¹⁴ Geschiedenis van Holland, pp.73-74

¹⁵ Het ambacht Zwammerdam, pp.23-27

¹⁶ *Ons Zwammerdam, Lieder en verhalen over Zwammerdam*, Uitgave van de Historische Werkgroep Zwammerdam van de Mij. tot Nut van 't Algemeen. Nr. 2 (1987).p.3.

¹⁷ Archief Hoogheemraadschap Rijnland, Inventaris van het archief van de Polder Steekt toegang 2.2.13. Inleiding.

¹⁸ Het ambacht Zwammerdam, p.66

Door de uitgebreide familiebanden die het Hollandse gravenhuis met vele andere Europese vorstenhuizen verbonden, kwam Holland na 1297 in 'buitenlandse' handen.¹⁹ Eerst van het huis Henegouwen, vervolgens kwam het graafschap via het Beierse huis in bezit van de Bourgondiërs. De hertogen van Bourgondië waren begonnen als jongere zijtak van het Franse koningshuis, maar al snel wisten zij door een uitgekiende huwelijkspolitiek de opvolgingsrechten in een groot deel van de Nederlanden te verwerven. Deze familie was via huwelijken ook verbonden met het Oostenrijkse huis Habsburg en de Spaanse kroon. De erfgenaam van al deze bezittingen was Karel V, die ook nog eens kans zag om zich in 1519 tot keizer van het Heilige Roomsche Rijk te laten kronen. Door de grote verscheidenheid van zijn bezittingen, was hij gedwongen tot het doorvoeren van een centralisatie van het bestuur.

5.2.4 Vroegmoderne Tijd

Door de strenge maatregelen die Karel V en zijn zoon Philips II uitvaardigden tegen de protestanten en door hun pogingen het bestuur te centraliseren, braken er in 1566 onlusten uit, waarbij vele katholieke kerken en heiligdommen werden vernield. Hierop stuurde Philips II de hertog van Alva naar de Nederlanden met de opdracht om de rust met harde hand te herstellen. Het brute optreden van Alva werkte averechts en na de executie van de graven van Egmond en Hoorne in 1568 liep de situatie uit de hand. Na de inname van Den Briel door de Geuzen kozen meer steden in Holland de kant van de opstandelingen. De oorlog tussen de opstandelingen en de Spaanse landvoogd Alva werd in eerste instantie uitgevochten op het grondgebied van Holland. De lange belegering van Leiden zorgde in de wijde omtrek voor veel overlast. De Spaanse troepen confisqueerden gewassen en vee, en de opstandelingen onder Willem de Zwijger staken de dijken door om het rond Leiden liggende land onder water te zetten.²⁰ Het herstel duurde lang en was moeizaam. De aangerichte schade was dan ook enorm. Zo blijkt uit rapporten van de ambachtsbewaarders in Alphen op 21 februari 1576, dus bijna anderhalf jaar na Leidens ontzet, dat nog 92,6% van al het land onbruikbaar was! Het zou nog tot 1580 duren eer de meeste herstelwerkzaamheden aan dijken, vaarwegen en dergelijke voltooid waren.²¹

Nu brak een eeuw van rust en welvaart aan die ruw verstoord werd door de Franse inval van 1672. Door de nadruk van de Republiek der Verenigde Nederlanden op bescherming van de handel en zeevaart was de verdediging te land ernstig verzwakt. Het kostte de Franse legers onder Lodewijk XIV, de Zonnekoning, dan ook weinig moeite om tot het hart van de Republiek door te dringen. Op het laatste moment werd hun opmars gestuit door de Hollandse Waterlinie. Hun frustraties over het mislukken van de verrassingsaanval vierden de Fransen bot op een aantal dorpen in het frontlijngebied. Ook Zwammerdam voelde de Franse woede.

¹⁹ Delta I, p.154

²⁰ S. Groenveld, *'Van vyanden und vrienden bedroevet'*, *De gevolgen van het beleg van Leiden voor de omgeving van de stad*, 3 oktoberlezing 2001, (Den Haag 2001), p.21

²¹ *'Van Vyanden und vrienden bedroevet'*, p.24

Op 28 december 1672 trachtte een deel van het Franse leger over het ijs op te rukken. De verdediging van Zwammerdam was toevertrouwd aan de kolonel Pain et Vin. Deze nam bij het naderen van de vijand de wijk naar Gouda. Zwammerdam werd nu nog verdedigd door een luitenant en wat manschappen. Nadat de luitenant omsingeld werd, werd hij gevangen genomen en vermoord. Een aantal van zijn soldaten vluchtte hierop, de rest vocht zich dood. De hertog van Luxemburg, commandant van de Franse troepen, zou volgens de overlevering zijn soldaten vervolgens hebben aangespoord om te moorden en te plunderen. Op twee huizen na werd het gehele dorp platgebrand. Een deel van de inwoners werd vermoord door ze in de brandende huizen op te sluiten, of door ze in wakken te gooien en ze onder het ijs te laten verdrinken. Kolonel Pain et Vin werd in januari 1673 wegens lafheid onthoofd.²² Het duurde lang eer Zwammerdam deze ramp te boven was, maar in 1732 telde het dorp toch weer 151 huizen en twee houtzaagmolens.²³

5.2.5 Moderne Tijd

Een nieuwe periode brak aan met de Franse inval van 1795 en de stichting van de Bataafse Republiek. Het oude bestuurlijke stelsel werd grondig hervormd. Het nieuwe bestuursstelsel werd na het herstel van de onafhankelijkheid in 1813 grotendeels gehandhaafd. In het begin van de twintigste eeuw probeerde Zwammerdam al invloed te doen gelden in het gebied van de Vinkebuurt. Van oudsher hoorde de polder Steekt, waarin de Vinkebuurt is gelegen, bij Alphen. De ligging zo dicht tegen de dorpskern van Zwammerdam, zorgde ervoor dat dit de aangewezen plek was voor het realiseren van een zo hard gewenste uitbreiding van het dorp. Stonden er in het begin van de twintigste eeuw tamelijk bouwvallige huisjes, in het begin van de jaren 1960 wist Zwammerdam eindelijk gedaan te krijgen dat er een omvangrijk uitbreidingsplan gerealiseerd kon worden op het Alphenense grondgebied. Kort hierop, in 1964 werd Zwammerdam bij de gemeente Alphen gevoegd. In het gebied van de onderzoekslocatie is al op kadasterkaarten uit de jaren 1830 bebouwing waar te nemen. Op de vele kaarten die ten behoeve van de nieuwbouwplannen in de jaren 1960 zijn vervaardigd, is langs de oever van de Oude Rijn ook al een dichte bebouwing van zowel huizen als bedrijven te zien. Op de onderzoekslocatie is gedurende enkele tientallen jaren een autosloperij gevestigd geweest. Vervolgens is het terrein voor woningbouw gebruikt.

Diverse verhalen van omwonenden geven aan dat er in de Tweede Wereldoorlog geallieerde bommen op het terrein gevallen zijn. Het zou hier hebben kunnen gaan om aanvallen op de nabijgelegen spoorweg Alphen-Woerden. Bij een aanval op deze spoorlijn in december 1944 werd dit doel door een Engels vliegenier omschreven als 'erg moeilijk'.²⁴ Ook begin januari 1945 werden bij een aanval op de spoorlijn een aantal kilometers ten westen van Alphen acht bommen afgeworpen, waarvan er maar één als voltreffer werd genoemd.²⁵

²² L. van Ollefen, *Stad- en Dorpbescrijver van Rhijnland* Deel II. (Zaltbommel 1976, heruitgave van druk uit 1796), Het baljuwschap Voshol, p.13 en pp.19-20.

²³ W.C.M., Regt, *Gedenkboek ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan der Ned. Herv. Gemeente te Zwammerdam, 1587-1937*, (Zwammerdam 1937), p.15

²⁴ G.J., Zwanenburg., *En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog*, Deel II, (Den Haag, Z.J.), p.468

²⁵ En nooit was het stil, p.509.

7 RESULTATEN ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

7.1 WERKPUT 1 – Vinkebuurt te Zwammerdam

7.1.1 Inleiding

Na overleg met gemeente Alphen aan de Rijn is besloten om een Archeologische Begeleiding uit te voeren bij ontgravingswerkzaamheden op het terrein aan de Vinkebuurt.

Op het terrein was het moeilijk om de verschillende cultuurlagen te onderscheiden door de grote mate van verstoring. In het profiel waren 3 lagen te onderscheiden: bouwvoor, verstoringslagen en vaste grond (een zandige rivierafzetting).

7.1.2 Sleuf 1, Archeologische Begeleiding 27 juni 2002

Deze sleuf is gegraven t.b.v. de te leggen waterleiding. Bij het ontgraven bleek dat de grond sterk verontreinigd en geroerd is tot op grote diepte. Het profiel is vanaf 15 m vanaf de Oude Rijn naar de Vinkebuurt toe getekend. (zie bijlage 7). Het is duidelijk dat er naast een oude sloot wordt gegraven; de beschoeiingspalen zijn duidelijk zichtbaar, de breedte van de sloot is niet na te gaan. In het getekende profiel is duidelijk een met klinkers bestrate overgang over de sloot te zien. De klinkers dateren uit de 19^e – eerste helft 20^e eeuw. Gezien de datering van het vondstmateriaal is de sloot waarschijnlijk in de 18^e eeuw gedeeltelijk gedempt. Het kan ook zijn dat de Oude Rijn veel breder is geweest en men deze heeft versmald door het storten van huisafval, de sloot moet dan later ontstaan zijn en zou nodig geweest kunnen zijn voor afwatering. De aanplemping mag daarom gezien worden als een vorm van landaanwinning voor de groeiende bevolking van Zwammerdam.

7.1.3 Vlak, Archeologische Begeleiding 4 juli 2002-10-24

Tweederde van het vlak is tot 1m-mv afgegraven; de sterk verontreinigde vlekken tot 2m-mv. De grond is afgevoerd voor verwerking door een erkend bedrijf. Vanwege het grillige verloop van de verontreiniging is er een oneffen opgravingsvlak ontstaan, dat bovendien door hevige regenval sterk verregend was. Het was hierdoor niet mogelijk om een vlak te schaven.

Het vlak vertoont in een baan van ongeveer drie meter breed en parallel aan de Vinkebuurt. Deze bestaat uit grijs-blauwe klei, hieraan grenst een strook sterk zandige grijs-bruine klei van ca. een meter breed, die overgaat in een sterk geroerde laag van vuile donkerbruine klei met veel puin tot halverwege het vlak. Het vlak vanaf het midden tot aan de Oude Rijn bestaat uit vuile, zeer humeuze donkerbruin tot zwarte klei met veel puin en huisvuil. In oostelijke richting zijn lagen met auto- en fietsbanden aangetroffen en lagen met 19^e en 20^e eeuws afval. Sporadisch is ook 18^e eeuws afval gevonden. Deze 18^e eeuwse laag is waarschijnlijk in een vroeger stadium vergraven met de bovenliggende lagen. In westelijke richting zijn zeven rijen houtconstructies van beschoeiingen aangetroffen. De constructies bestaan uit liggende en staande planken van ca. 4 cm dikte en ronde naaldhoutpalen met een diameter van 8 tot 12 cm.

7.1.4 Sleuf 2, Archeologische Begeleiding 4 juli 2002-10-24

Door plaatselijk sterke verontreiniging is hier dieper dan 2 m-mv uitgegraven waardoor een beeld is ontstaan van de onderliggende bodem: ongeroerd veen. Ook is er weer hout aangetroffen dat mogelijk een onderdeel van een wandconstructie van een sloot is geweest. De constructie behoort vermoedelijk bij een beschoeiing met een dwarsverbinding.

7.1.5 Sleuf 3, Archeologische Begeleiding 4 juli 2002-10-24

Sleuf 3 is door de saneerder tot 2 m-mv uitgegraven. In het hierdoor ontstane vlak zijn drie grondlagen te onderscheiden met daartussen beschoeiingsplanken. Achter de eerste beschoeiing is schone klei gestort om een waterdichte laag te creëren. Tussen de planken bevindt zich een natuurlijke veenlaag. Voor de tweede beschoeiing bevindt zich een vuile zandlaag met veel huishoudelijk afval uit het tweede kwart van de 18^e eew. Opvallend is dat in deze laag ruim 100 pijpenkoppen en spelden uit deze periode zijn gevonden. Ook is er veel aardewerk uit het Nederrijnse gebied aangetroffen.

8 ANALYSE VAN HET VONDSTMATERIAAL

Het aardewerk is de grootste vondstgroep binnen het vondstmateriaal dat het onderzoek heeft opgeleverd. Dit is niet zo verwonderlijk als men bedenkt dat aardewerk een algemeen gebruiksgoed is dat in ieder huishouden voorkomt. Bovendien is het kwetsbaar en vaak niet al te kostbaar. Bij archeologisch onderzoek zoals aan de Vinkebuurt te Zwammerdam zijn dan ook grote hoeveelheden scherven gevonden. De aardewerkscherven zijn na het wassen en drogen gegroepeerd in categorieën. Hierbij is gelet op het soort baksel en de vorm. Indien mogelijk zijn de scherven gedateerd. Losse wand- of bodemscherven zijn vaak niet dateerbaar. Randen daarentegen wel. Maatgevend is echter het soort baksel, de vorm en eventuele afwerking.

We onderscheiden bij dit onderzoek de volgende categorieën baksel:

- faience
- industriële witgoed
- majolica
- porselein
- roodbakkerd aardewerk
- steengoed
- witbakkerd aardewerk.

Voor een globale uitwerking van deze vondsten: zie bijgevoegde lijst met vondstenbeschrijvingen (bijlage 6). De vondsten zijn gerubriceerd aan de hand van de volgende categorieën: type, materiaal soort, compleetheid, datering en uit welk vondstcomplex ze afkomstig zijn. Opvallend is de oververtegenwoordiging van pijpenkoppen met diverse zijmerken.

9 EINDCONCLUSIE VAN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

9.1 Conclusies van de Archeologische Begeleiding

De middelhoge archeologische verwachting voor deze locatie kon slechts voor een deel van het terrein bevestigd worden. De grote mate van verstoring van de ondergrond door industriële activiteiten waren hier debet aan. Ondanks de grote mate van verstoring en verontreiniging van het bodemarchief kon op grond van het verkennend archeologische bodemonderzoek voor een deel van de locatie een ongeroerde bodemopbouw worden vastgesteld. Op grond van deze conclusie werd noodzakelijk geacht om bij werkzaamheden op de locatie die dieper zouden gaan dan 2 m-mv en bij werkzaamheden in de directe omgeving van de Vinkebuurt een duidelijke strategie op te stellen om meer informatie te verkrijgen over de bewoningsgeschiedenis van dit deel van Zwammerdam, die mogelijk terug gaat tot de Romeinse Periode. De op de locatie aangetroffen archeologische waarden gaan terug tot de 16^e eeuw. Oudere resten zijn niet aangetroffen. De onder de oudste bewoningssporen aangetroffen veenlaag duidt op een natuurlijke ontwikkeling buiten de directe invloedssfeer van de rivier. Mogelijk betreft het een tussenfase die is ontstaan na bekading van de Oude Rijn, waarna verlandingsoptraden. Na verlanding is de locatie door middel van aanplanting met afval en huisvuil opgehoogd en in gebruik genomen voor bewoning.

9.2 Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksresultaten is gebleken dat de saneringslocatie nog veel informatie met betrekking tot de ontwikkelingsgeschiedenis van Zwammerdam herbergt. De bodemopbouw en de aangetroffen archeologische waarden (met name beschoeiingen) wijzen op een eeuwenlange strijd tegen het water. Met het onderzoek is een deel van de historische waterstaatkundige situatie blootgelegd. Het verdient daarom aanbeveling om toekomstige te bebouwen of te ontgraven locaties in- en rond de oude kern van Zwammerdam nauwlettend te volgen.

10. SAMENVATTING

10.1 Samenvatting

Tijdens de saneringswerkzaamheden aan de Vinkebuurt te Zwammerdam werd door de medewerkers van Synthegra Archeologie bv een Archeologische Begeleiding uitgevoerd om de aanwezige archeologische waarden te registreren, waarbij de werkzaamheden van de graafmachine nauwlettend gevolgd werden. Waar mogelijk werd een vlak aangelegd, en de vondsten die vrijkwamen werden geborgen.

Het bleek dat door industriële activiteiten een groot deel van de locatie verstoord was. Ondanks de verstoring, en verontreiniging, was het toch mogelijk om voor een deel van de locatie een ongestoorde stratigrafie van de bodem aan te tonen. Ook werden beschoeiingen blootgelegd die wijzen op een lange strijd tegen het water, mogelijk betreft het hier een bekading van de Oude Rijn. De locatie is door middel van het storten van afval en huisvuil opgehoogd en daarna in gebruik genomen voor bewoning. Het storten van afval is nog tot in de 20^e eeuw doorgegaan.

11. LIJST GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Baart, J., *Opgravingen in Amsterdam. 20 Jaar stadskernonderzoek*. Haarlem, 1977.
- Bartels, M., *Steden in Scherven (deel 1 en 2). Vondsten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*. Amersfoort 1999
- Beunder, P.C., *Castella en Havens, Kapellen en Hoven* (Nieuwkoop, z.j.)
- Boer, D.E.H. de, M.H. Boone en W.A.M. Hessing, *Delta, Nederlands verleden in vogelvlucht*. Deel I. De Middeleeuwen: 300 tot 1500, Leiden 1992
- Goubitz, O., e.a. *Stepping through Time. Archeological Footwear from prehistoric Times until 1800*, Zwolle, 2001
- Groenveld, S., 'Van vyanden und vrienden bedroevet', *De gevolgen van het beleg van Leiden voor de omgeving van de stad*, 3 oktoberlezing 2001, (Den Haag 2001)
- Henkes, H.E., *Glas zonder glans, vijf eeuwen gebruiksglas uit de bodem van de Lage landen 1300-1800*, Rotterdam Papers 9, Rotterdam, 1994
- Korf, D., *Tegels*, Haarlem, 1979
- Korf, D., *Nederlandse Majolica*, Haarlem, 1981
- Langedijk, C.A., e.a., *Vingerhoeden en naairingen uit de Amsterdamse bodem, Productietechnieken vanaf de Late Middeleeuwen*, AWN-reeks no.2, Amsterdam
- Lenting, J.J., e.a., *Schans op de grens. Bourtanger bodemvondsten 1580-1850*, Sellingeren, 1993
- Nijs, T. de en E. Beukers, (red.), *Geschiedenis van Holland*, deel I, tot 1572 (Hilversum 2002)
- Ollefen, L. van, *Stad- en Dorpbeschrijver van Rhijnland Deel II*. (Zaltbommel 1976, heruitgave van druk uit 1796)
- *Ons Zwammerdam, Lieder en verhalen over Zwammerdam*, Uitgave van de Historische Werkgroep Zwammerdam van de Mij. tot Nut van 't Algemeen. Nr. 2 (1987)
- Regt, W.C.M., *Gedenkboek ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan der Ned. Herv. Gemeente te Zwammerdam, 1587-1937*, (Zwammerdam 1937)
- Ruempel, A.P.E., en A.G.A. van Dongen, *Pré-industriële Gebruiksvoorwerpen 1150-1800*, Museum Boymans-van Beuningen, Rotterdam, 1991
- Tuyl, W., *Het ambacht Zwammerdam: een bijdrage tot de geschiedenis van zijn vorming en zijn bestuur*, (Hilversum 1998)
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog*, Deel II, (Den Haag, Z.J.)

BIJLAGE 1 Regionale overzichtskaart

BIJLAGE 1

Regionale overzichtskaart

BIJLAGE 2

Historische overzichtskaart Romeinse Periode

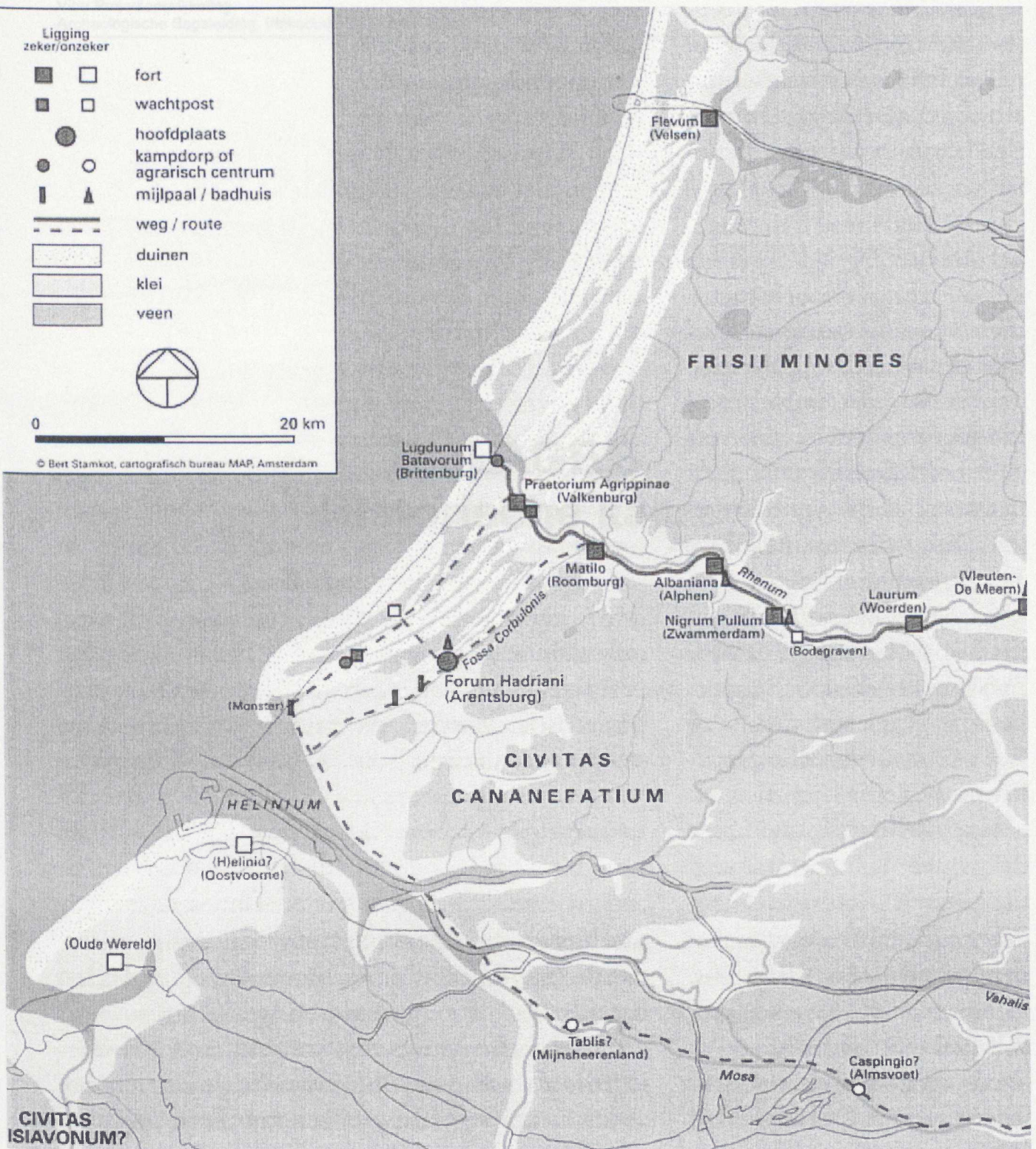
Ligging
zeker/onzeker

- □ fort
- □ wachtpost
- ○ hoofdplaats
kampdorp of
agrarisch centrum
- ▬ ▲ mijlpaal / badhuis
- weg / route
- ▭ duinen
- ▭ klei
- ▭ veen

0 20 km

© Bert Stamkot, cartografisch bureau MAP, Amsterdam

BIJLAGE 3
Historische kaart

Barlanderveen.

T.
Opgeheten door G. Bakker
1711

merdam

BIJLAGE 4

Overzicht situatie 2001

CHENNELINCO
archeologisch onderzoek

GENEETE ALPHEN AAN DEN RIJN
LOCATE Vinkebuurt 65 te Zwammerdam
Project 172035
Schim 11205

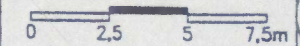
- LEGENDA**
- Tegelverharding
 - Klinkerbestrating
 - Boom
 - Begrenzing soneringslocatie

CHEMIELINCO
milieu- en arbo advies

GEMEENTE ALPHEN AAN DEN RIJN
LOCATIE Vinkebuurt 98 te Zwammerdam

Project 20315
Schaal 1:250

BIJLAGE 5

Verontreinigingsoverzicht

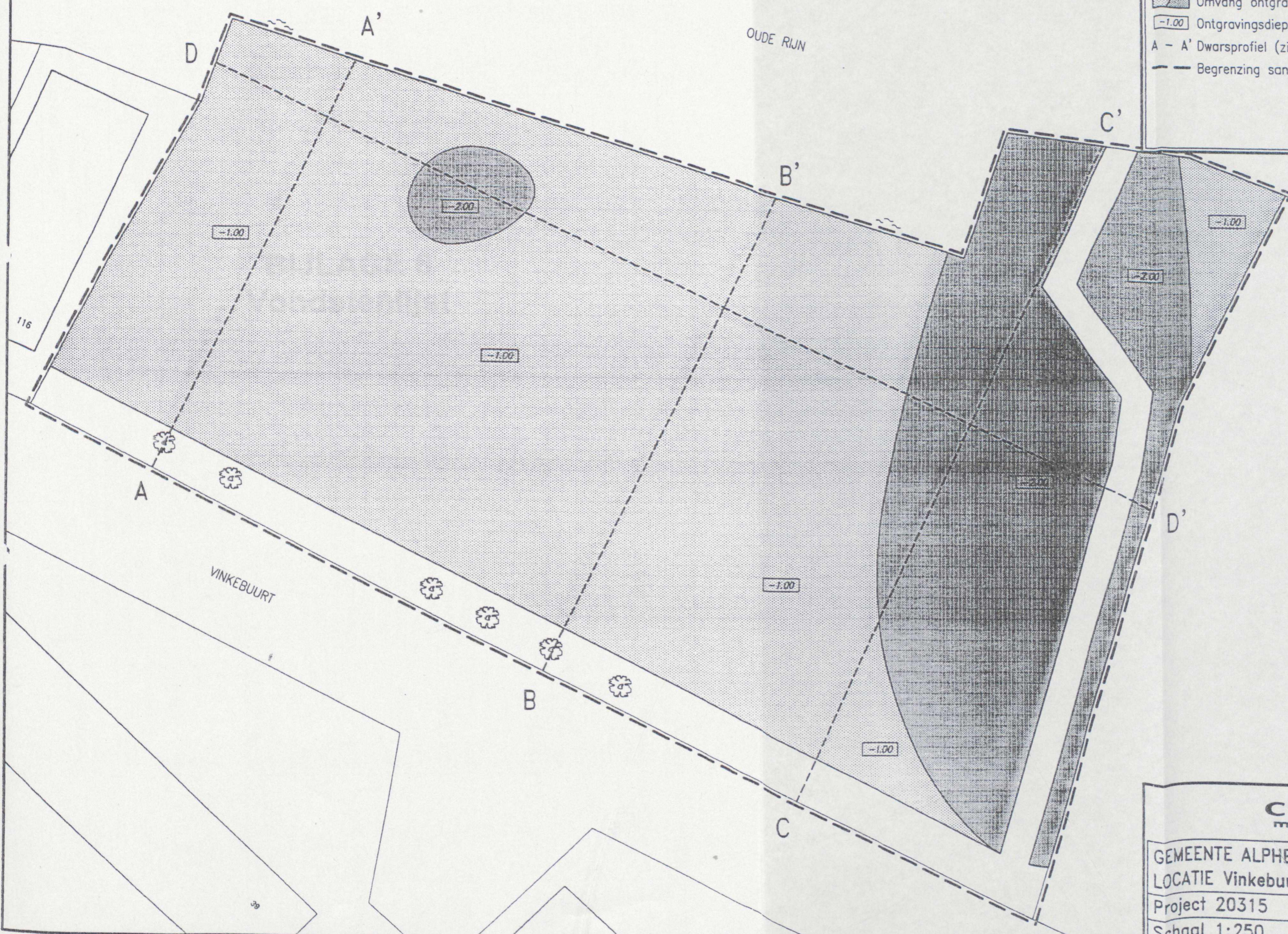
CHEMIEUNGO
PROFESSOR DR. J. H. VAN DER WOUDE

ENGENIEUR BUREAU VAN DEN BUIK
LOCATIE: Vinkebuurt, W. te Zwammerdam

datum: 20/10
schaal: 1:500

LEGENDA

- Omvang ontgraving
- Ontgravingsdiepte in m-mv
- A - A' Dwarsprofiel (zie kaart 9)
- Begrenzing saneringslocatie

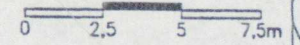

CHEMIELINCO
milieu- en arbo advies

GEMEENTE ALPHEN AAN DEN RIJN
LOCATIE Vinkebuurt 98 te Zwammerdam

Project 20315

Schaal 1:250

Vondstenlijst

Plaats: Zwammerdam		Locatie: Vinkebuurt		Projectnr.: 172035		Datum: mei 2002	
Objectnr.	Voorwerp	Compleetheid	Materiaal	Herkomst	Datering	Vondstcomplex	
001	Vuurslag	Compleet	Zwart/grijze vuursteen, rand is geretoucheerd, gebruikt als ontstekingsmechanisme van een vuursteenpistool	Engeland ?	18°- 19° A	003	
002	Pot	Compleet	r.b., mangaan met loodgl., vlakke bodem, verticale lintoor, schenklip, dekselrand	Neurenberg ?	20° a	011	
003	Vingerhoed	Compleet	Messing, gegoten, gedraaid		18°B-19°a	001	
004	Munt	Compleet	1 cent		1878	001	
005	Tandenborstel	Haren ontbreken	Been, oorspronkelijk vier rijen borstelharen		150-1900	001	
006	Mineraalwaterfles	fragment	Steengoed, zoutgl., merkstempel: SELTERS	Westerwald	1883-1903	011	
007	Mineraalwaterfles	Compleet	Steengoed, zoutgl., merkstempel: in het rond SELTERS met daar in een gekroonde leeuw, onder merkstempel de tekst: HERZOGTHUM NASSAU, verder ingekraaste cijfer 102	Westerwald	1883-1903	011	
008	Lepel	Bak met stukje steel	Tin, niet gemerkt	Engeland	19eA	002	
009	Knop/handvat	Compleet	Europees porselein		19°B-20°A	002	
010	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, onder aan de kop bloemmotief versiering		1775-1825	002	
011	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, aan weerszijden kop een tudorroos		1725-1775	002	
012	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: gekroonde VH		18° bc	002	
013	Flesje	Compleet	Licht groen glas, het glas is geïriseerd		18°	004	
014	Mosterdpotje	Compleet	Steengoed, zoutgl., in gestempelde tekst: M.LUYCKX-BORGERHOUT-ANVERS en 16. De Luyckx is een grote mosterd fabriek in Antwerpen	Duits	19°B-20°A	011	
015	Pijp	Kop	Industrieel aardewerk, loodgl., opdruk: portret van Charlie Chaplin		1925	011	
016	Theepot	Tuit afgebroken	Industrieel aardewerk, gemerkt: sfinx, Petrus Regout Maastricht	Maastricht	1890-1895	011	
017-024	Papkom	Scherven	r.b., loodgl., binnenzijde witte engobe, buitenzijde rand ringeloor versiering, standring, puntoor	Friesland ?	18° bc	004	
025-028	Papkom	Oor ontbreekt	r.b., loodgl., binnenzijde witte engobe, standring, verticale worstoor		17° B	004	
029-045	Kan	Scherven	Steengoed, zoutgl., kobaltblauwe randje en ring, schenklip	Westerwald	1800-1850	003	
046	Kan	Scherf	Steengoed, zoutgl.	Westerwald ?	1800-1850	003	
047	Bord	Fragment	Faience, w.b., geheel tingl., in het midden een blauwe stermotief		18° bc	003	
048	Schelp	Schelp	Mossel			003	
049-054	Wijnfles	Scherven	Groen glas, sterk geïriseerd		18° A	003	
055-058	Pot	Scherven	Industrieel aardewerk		19°B-20°A	003	
059, 060	Kom	Scherven	Industrieel aardewerk		19°B-20°A	003	
061-064	Bord	scherven	Industrieel aardewerk		19°B-20°A	003	
065-071	Bord	Scherven	Industrieel aardewerk		19°B-20°A	003	
072-075	Bord	Scherven	Industrieel aardewerk, blauwe bloemmotieven		19°B-20°A	003	
076-079	Papkom (5x)	Scherven	Faience, w.b., geheel tingl.		18°	003	
080, 081	Mineraalwaterfles	Bovenstuk	Steengoed, zoutgl., worstoor, gestempelde merk: een kruis met daar onder de letters C(R)T	Ransbach	18° B	003	
082	Schaal	Fragment	Majolica, w.b., bovenzijde blauwe bloem versiering met tingl., onder zijde loodgl.	Friesland	18°	003	

083-086	Bord	Scherven	Aziatisch porselein, onderglazuur blauw, Chinese decor, standring	China	18°	003
087-090	Kommetje	Scherven	Aziatisch porselein, onderglazuur blauw, Chinese decor	China	18°	003
091-093	Bord	Scherven	Aziatisch porselein, onderglazuur blauw, Chinese decor	China	18°	003
094	Kommetje	Fragment	Aziatisch porselein, onderglazuur blauw, bloem decor	China	18°	003
095	Kommetje	Fragment	Aziatisch porselein, onderglazuur blauw, bloem decor	China	18°	003
096, 097	Bord	Scherven	Aziatisch porselein, onderglazuur blauw, Chinese decor, standring	China	18°	003
098	Wijnfles	Bodem	Groen glas,		18°	003
099-103	Bord	Scherven v. d. bodem	r.b., binnenzijde loodgl. met in bruine ringeloor een bloemmotief	Nederrijn	18° B	003
104	Bord	Scherf	r.b., binnenzijde loodgl. met witte engobe op de bodem	Noord Holland	18°	003
105-107	Kommetje	Scherven	Aziatisch porselein, onderglazuur blauw, bloem decor	China	18°	003
108, 109	Bord	Scherven	r.b., binnenzijde witte zwarte concentrische cirkels met loodgl.	Nederrijn	18° B	003
110, 111	Bord	Scherven v. d. bodem	r.b., binnenzijde loodgl. met in bruine ringeloor een bloemmotief	Nederrijn	18° B	003
112	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: VPH		18°	003
113	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: VPH		18°	003
114	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: vogel		18°	003
115	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: hert voor boom		18°	003
116	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: hert voor boom		18°	003
117	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: hert voor boom		18°	003
118	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: bootje		18°	003
119	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: gekroonde TD		18°	003
120	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: MC		18°	003
121	Kleipijp	Kop	Pijpaarde		18°	003
122	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: PVH		18°	003
123	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: BVB		18°	003
124	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: gekroonde TM		18°	003
125	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: kaarsenstandaard		18°	003
126	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: PVH		18°	003
127	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: FG		18°	003
128, 129	Kleipijp	Steeffragmenten	Pijpaarde, radstempel versiering		18°-19°	003
139-142	Kleipijp	Steeffragmenten	Pijpaarde		18°-19°	003
143	Bord	Scherf	Industrieel aardewerk		19°	003
144	Kan	Scherf	Steengoed, ijzeroxide met zoutgl.	Frechen	19°	003
145	Knikker	compleet	steengoed			003
146, 147	Kom	Scherven	Faience, w.b., tingl.		18e	003
148	Kelkglas	Randscherf	Kleurloos glas		18°	003
149-156	Wijnfles (2x)	Scherven	Groen glas		18°	003
157-159	Test	Scherven	r.b., loodgl., standring, rechthoekig bovenkant		19°	003
160	Mineraalwaterfles	Bodemfragmenten	Steengoed, zoutglazuur	Westerwald	18° A	003
161	Mineraalwaterfles	Bodemfragmenten	Steengoed, zoutglazuur	Westerwald	18° A	003
162, 163	Kan	Bodemfragmenten	Steengoed, ijzerengobe met zoutgl., reliëf versiering	Westerwald	17° B	003
164-166	Mineraalwaterfles	wandfragmenten	Steengoed, zoutglazuur, blauwe versiering	Westerwald	18°	003
167	Spijker	Fragment	Ijzer, sterk geoxideerd			003

168	Mineraalwaterfles	Scherf	Steengoed, zoutgl., worstoor, gestempelde merk: een kruis met aan weerszijden de letters C en T	Westerwald	18° A	003
169	Kan	Scherf	Steengoed, kobalt blauwe versiering met zoutgl., gestempelde rozetten	Westerwald	17°B-18°a	003
170, 171	Kom	Scherven	w.b., geheel loodgl., buitenzijde mangaan		19°	003
172	Kan	Scherf	Steengoed, zoutgl., blauwe ringen	Westerwald	17° B	003
173	Kan	Scherf	Steengoed, ijzeroxide met zoutgl.	Frechen	19°	003
174	Bord	Fragment	Faience, w.b., geheel tingl., binnenzijde blauwe versiering		18° bc	003
175-177	Kom	Scherven	Industrieel wit aardewerk		19°	003
178	Roompotje	Scherf	w.b., loodgl., schenkduitje		18°	003
179	Pot	Randscherf	w.b., koperoxide met loodgl.	Friesland ?	17°	003
180	Mineraalwaterfles	Scherf	Steengoed, zoutglazuur, merkstempel: C(M)T	Westerwald	18° A	003
181	Bord	wandscherf	r.b., bovenzijde ringeloorversiering met loodgl.	Nederrijn	18° bc	003
182	Schotelkje	Randscherf	Industrieel aardewerk, hoge rand, blauwe bloemmotief		19°	003
183	Plooihotel	Randscherf	Faience, w.b., geheel tingl., bovenzijde in blauw chinese versiering		17° B	003
184	Papkom	Randfragment	r.b., binnenzijde loodgl.		17°	003
185	Pot	Bodemfragment	r.b., loodgl., standring		19°	003
186	Kom	Randscherf	Majolica, w.b., bovenzijde blauwe versiering met tingl., onderzijde loodgl.	Friesland	19° A	003
187, 188	?	Bokjes	Ijzer, sterk geoxideerd			003
189	Pot	Randscherf met tuije	r.b., geheel loodgl., binnen zijde bodem witte engobe		18°	003
190	Schaal	Randscherf	r.b., loodgl. binnenzijde		18°-19°	003
191	Bord	Fragment	Faience, w.b., geheel tingl., blauwe rozetmotief in het midden		18° B	003
192-196	Mineraalwaterfles	5 scherven	Steengoed, zoutgl., stempel: kruis met aan weerszijden C T, verder letter W ingekraast	Westerwald	19°	003
197, 198	Kom	Bodem- en randscherf	Faience, w.b., geheel tingl., blauwe bloemmotief		18°	003
199	Kom	Fragment	Aziatische porselein, ondergl. blauwe Chinese tuin	China	182	003
200	Bord	Bodemfragment	Faience, w.b., geheel tingl., blauwe rozetmotief in het midden		18° B	003
201	Knikker	compleet	Steengoed, Ø: 25 mm		18e-19e	003
202	Bord	Randscherf	Industrieel aardewerk, gegolfde parelrand	Staffordshire	18° B	003
203	Bord	Randscherf	Industrieel aardewerk, gegolfde rand		19°	003
204-205	Papkom	Fragmenten	r.b., geheel loodgl., buitenzijde rand ringeloor versiering, binnen witte engobe veertechniek versiering	Friesland	18°	003
206	Bord	Fragment	r.b., loodgl. Binnenzijde met ringeloor versiering		19°	003
207	Kram	compleet	Ijzer gesmeed			003
208	Pot	Randscherf	w.b., loodgl., met mangaanvlekken		18°	003
209-215	Theepot	7 scherven	Lichtrood b., kamversiering met glazuurguis en loodgl.		19° B	003
216, 217	Kleipijp	Stelen	Pijpaarde,		18°-19°	003
218	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: FA		18°-19°	003
219	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: IvB		18°-19°	003
220	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: olielamp		18°-19°	003
221	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: gekroonde 65		18°-19°	003
222	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, zijmerk: 51		18°-19°	003
223	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: F(A)G		18°-19°	003

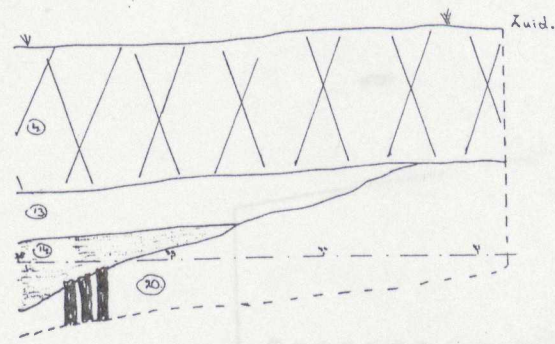
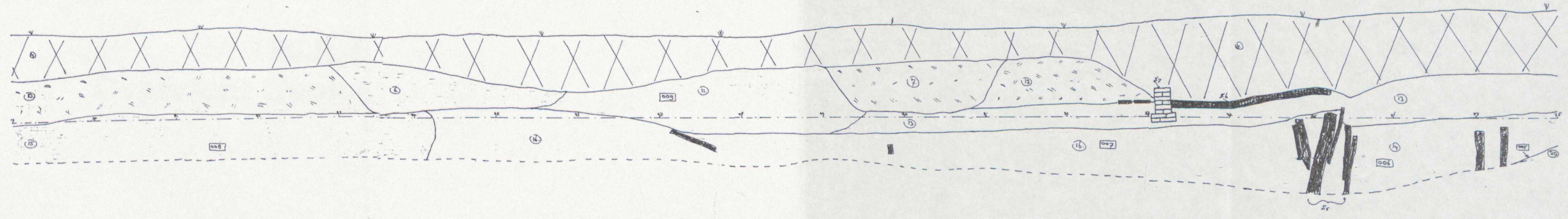
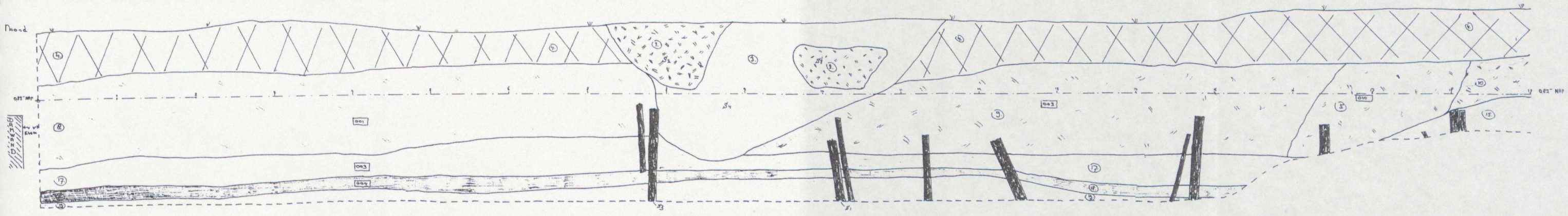
224-229	Bord	6 scherven	r.b., binnenzijde loodgl. met witte engobe veertechniek versiering	Friesland	19°	003
230	Bord	Bodemfragment	Faience, w.b., geheel tingl., blauwe bloemmotief		18°	003
231, 232	Kom	Scherven	Majolica, w.b., binnenzijde tingl. met blauwe bloemmotief, buitenzijde loodgl.	Friesland	18°	003
233	Knikker	Geheel	Steengoed			003
234	Mineraalwaterfles	Wandscherf	Steengoed, zoutgl.	Westerwald	19°	003
235-239	Deksel	Incompleet	r.b., loodgl. aan de bovenkant, puntoor ontbreekt		18°	003
240-242	Mineraalwaterfles	3 fragmenten	Steengoed, zoutgl. met blauwe motief, verticale worstoor	Westerwald	1800-1852	003
243	Schotel	Bodemfragment	Aziatische porselein, ondergl. blauwe versiering	China	18°	003
244	Kom	Bodemfragment	Aziatische porselein, ondergl. blauwe versiering	China	18°	003
245	Bord	Fragment	r.b., binnenzijde loodgl.		18°-19°	003
246	Bord	Fragment	r.b., binnenzijde loodgl. met ringeloor versiering	Duits	18°-19°	003
247	Kan	Fragment	Steengoed, zoutgl., blauwe versiering	Westerwald	19°	003
248	Kan	Fragment	Steengoed, zoutgl., blauwe versiering	Westerwald	19°	003
249	Kan	Fragment	Steengoed, zoutgl., blauwe versiering	Westerwald	19°	003
250-253	Kan	4 fragment	Steengoed, zoutgl., blauwe versiering	Westerwald	1780-1800	003
254	Zoutvat	Incompleet	Steengoed, zoutgl., blauwe versiering, op de rand verticale worstoor	Westerwald	19°	003
255	Fles	Hals	Groen glas		19°B-20°A	003
256	Flesje	Hals	Groen glas		18°	003
257	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: KP		18° B	003
258	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, weerszijden v.d. kop tudorroos		17° B	003
259	Kleipijp	Kop fragment	Pijpaarde		17° B	003
260-262	Vergiet	Half compleet	r.b., geheel loodgl., ronde gaten in wand, standring, horizontale oor		19°	004
263	Vergiet	Scherven	r.b., geheel loodgl., ronde gaten in wand, horizontale oor		19°	004
264	Schaal	Randscherf	r.b., loodgl. met mangaanvlekken		1875-1900	004
265	Hoge bakpan	Randscherf	r.b., binnenzijde loodgl., buitenzijde strek beroet, dekselgeul		17° B	004
266	Wijnfles	Incompleet	Groenglas		18° a	011
267	Pot	Scherf	r.b., loodgl.		18°-19°	011
268	Pot	Scherf	r.b., loodgl.		18°-19°	011
269	Bakpan	Compleet	Ijzer, gesmeed, smidsmerk: LR SCHEAFER, uiteinde steel hol voor houten steel		19°	011
270	?	Scherf	Industrieel aardewerk		19°	005
271, 272	Bord	2 scherven	r.b., binnenzijde ringeloor versiering met loodgl., witte rand	Nederrijn	18° B	005
273	Schotel	Fragment	Majolica, w.b., binnenzijde in twee blauwe kleuren een fruitmand met tingl., buitenzijde loodgl.	Friesland	18° A	005
274-293	Glasschijf afval	10 randstukken 3 middenstukken 5 ruitfragmenten	Groenglas, geslingerd, glazenmakers afval bij het snijden van nieuw vensterglas Deze ronde schijven hadden een diameter van 100 cm, de randen zijn verdikt, de middenstukken hebben een pontilmerk en worden koeie- of stierre-oog genoemd		18°	005
294	Stop	Compleet	Steengoed, zoutgl.	Duits	19°	011
295	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, onderaan de kop versiering in golflijntjes puntjes		19°	011
296	Zalfpot	Compleet	Europesch porselein		20°	011
297	Lepelvaasje	Compleet	Geribt kleurloos glas		20°	011
298	Pijp	Kop	Houten kop met metalen ring		20°	011
299	Pijpcomfoor	Steel ontbreekt	In een mal gevormde koperen bakje, lijkt op Turkse versiering en letters		20°	011

300	Parfumflesje	Compleet	In een vorm gemaakte kleurloos glas, zes-hoekig, Tekst aan zijkant: EXTRAIT D'EAU DE COLOGNE Onderop de bodem staan de letters: T I O	1850-1900	011
301	Snotneus	Bovenstuk	Blik, gevormd en vertind, reservoerbakje voor lampolie waarin een pijpje met een lonje zat	18 ^e -19 ^e	011
302	Kanonskogel	Compleet	Gietijzer, Ø: 10 cm, 8 ponds projectiel	17 ^e	011
303	Hoefijzer	Compleet	Ijzer, gesmeed	18 ^e -19 ^e	011
304	Baksteen	Compleet	Lichtrood baksel met mortelresten	17 ^e -18 ^e	011
305	Schotel	Bodemscherf	Faience, w.b., geheel tingl.	18 ^e	011
306	Mineraalwaterfles	Scherf	Steengoed, zoutgl.	19 ^e	006
307	Bord	Scherf	Aziatische porselein, onderglazuur blauw	18 ^e	006
308	Kommetje	Scherf	Industrieel aardewerk	18 ^e B	006
309	Hoge bakpan	Rand/wandscherf	r.b., binnenzijde loodgl., buitenzijde sterk beroet, dekselgeul	18 ^e A	006
310	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: PVH	18 ^e	003
311	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, zijmerk: gekroonde 18	18 ^e	003
312	Kleipijp	Steeffragment	Pijpaarde, opschrift: IN GOUDA	1765-1775	003
313-321	Kleipijppen	Steeffragmenten	Pijpaarde	18 ^e -19 ^e	003
322-324	Bakpan	Scherven	r.b., binnenzijde loodgl., massieve steel, drie pootjes	18 ^e	010
325-327	Papkom	Fragmenten	r.b., geheel loodgl., buitenzijde rand ringeloor versiering, binnen witte engobe veertechniek versiering	18 ^e	010
328-330	Vetpot	bodemfragment	r.b., binnenzijde loodgl., standring	18 ^e -19 ^e	010
331	Dekselschaal	Scherf	r.b., geheel loodgl.	19 ^e	010
332	Hoge bakpan	Scherf	r.b., binnenzijde loodgl., buitenzijde sterk beroet, dekselgeul	18 ^e	010
333	Bord	Wandscherf	r.b., binnenzijde loodgl.	19 ^e	010
334	Kom	Fragment	Steengoed, zoutgl., blauwe bloemmotief, dekselrand, horizontale oor	18 ^e	010
335	Kommetje	Fragment	Aziatisch porselein, onderglazuur blauwe bloemmotieven	18 ^e	010
336	wijnfles	Halsfragment	Groen glas, past aan 339 en 340	18 ^e	010
337	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: gekroonde ?	18 ^e	010
338	Drikglas	Voetfragment	Kleurloos glas	19 ^e	010
339, 340	Wijnfles	Fragment	Groen glas, past aan 336	18 ^e	010
341-347	Kom	7 scherven	r.b., loodgl., geribbeld	18 ^e	009
348	Kookpot (Jutepot)	Randscherf met oor	Grijs gereduceerd gebakken aardewerk, oor met puntje aan de bovenkant, hand gevormd	17 ^e -18 ^e	009
349	Pot	Scherf	r.b.	17e-20e	003
350	Slakkehuisjes	4 huisjes	Posthoornslakken, leven in langzaam stromend tot stilstaand water		003
351	Kastanjes	2 schillen	Binnenste is verteerd		003
352	Oesterschelpen	6 schelpen	Binnenste van de schelp wordt voor consumptie gebruikt		003
353-355	Bord	3 scherven	Industrieel aardewerk	19 ^e	008
356	?	Scherf	Industrieel aardewerk, diepe reliëf versiering	19 ^e	008
357	Wijnfles	Scherf	Groen glas	18 ^e	008
358	Kan	Scherf	Steengoed, zoutgl., kobaldblauwe rozetten	17 ^e B	008
359	Aardbeienkop	Bodemfragment	r.b., lekgaatje in de bodem	18 ^e A	008

360	Pot	Oor	r.b., loodgl., puntoor			19°	008
361	Kom	Bodemfragment	Faience, w.b., geheel tingl., blauwe versiering			18°	008
362	Bord	Scherf	Faience, w.b., geheel tingl.			18°	008
363	Bord	Bodemscherf	Majolica, binnenzijde onleesbare tekst in mangaan oxide met tingl., onderzijde loodgl.	Friesland		18° A	008
364	Kruik	Scherf	Steengoed, zoutgl.	Duits		19°	008
365-371	Kookpot (grape)	Kleine scherven ontbreken	r.b., binnenzijde loodgl., 3 pootjes ontbreken, lintoor, schenktuit			17° B	004
371	Kookpot	Scherf	r.b., binnenzijde loodgl., buitenzijde sterk beroet			17°	004
372	Tegel	Incomplete	w.b., tingl., ossenkop als hoek motief, blauwe bloemvaas	Fries?		17° bc	011
373	Tegel	Glazuur beschadigd	w.b., tingl., spinnenkop als hoek motief, blauwe landschap	Fries?		C	011
374	Vensterglas	Fragment	Licht groenig glas			18° B	007
375, 376	Zalfpootje	Incomplete	Faience, w.b., tingl.			18e	007
377, 378	Comfoor	fragment	w.b., buitenzijde loodgl. met mangaanvlekken, binnenzijde loodgl. met koperoxide, in zijwand maanvormige ventilatie gaten, puntoor	Friesland		18°	007
379	Schaal	Randscherf	r.b., loodgl.			18e-19e	007
380	Bord	Randscherf	Faience, w.b., geheel tingl., binnenzijde blauwe bloemmotief	Friesland		18°	007
381-383	Kopje/schotelkje	3 scherven	Industrieel aardewerk			18° - 19°	007
384	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: PVH			18° B	004
385	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: PVH			18° B	004
386	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: HP, dikke steel			17° B	004
387	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: hert voor boom			18° B	004
388	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, zijmerk: gekroonde VR			18° B	004
389	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: vogelkooi			18° B	004
390	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: PVH			18° B	004
391	Kleipijp	Kop	Pijpaarde,			18° B	004
392	Kleipijp	Kop	Pijpaarde, hielmerk: onduidelijk			18° B	004
393	Kleipijp	Kop	Pijpaarde			18° B	004
394	Kleipijp	Kop	Pijpaarde			18° B	004
395-400	Kleipijp	6 steelfragmenten	Pijpaarde, rolstempel versiering op steel			18° B	004
401-422	Kleipijp	22 steel fragmenten	Pijpaarde			18° B	004
423, 424	Schaal	Scherven	r.b., geheel loodgl., binnenzijde ringeloor versiering op de rand, op bodem witte engobe met veertechniek versiering, puntoor, oude reparatie in de vorm van kramgaten	Friesland		18° B	004
425	Drinkglas	Fragment	Kleurloos glas			19° A	004
426, 427	Kommetje	Scherf	Aziatische porselein, onderglazuur blauwe versiering	China		18°	004
428	Bord	Scherf	Faience, w.b., geheel tingl., blauwe versiering	Friesland		18°	004
429, 430	Bord	Scherven	Faience, w.b., geheel tingl., blauwe ster motief in het midden			18° bc	004
431, 432	Deksel	Fragment	r.b., loodgl.			19° A	004
433	bord	Scherf	r.b., binnenzijde ringeloor versiering met loodgl., witte rand	Nederrijn		18° B	004
434, 435	Bord	Scherven	r.b., binnenzijde loodgl. met witte engobe veertechniek versiering	Friesland		18° B	004
436	Mineraalwaterfles	Scherf	Steengoed, blauwe versiering	Westerwald		19°	004

BIJLAGE 7

Veldtekeningen

--- nullijn op 0.25 NAP

- 1 Kuil met zwarte ongefazuurde dakpannen
- 2 Kuil met rode ongefazuurde dakpannen
- 3 Boom kuil
- 4 Bouwvoet
- 5 Diverse laag met puin en AW 001
- 6 Puitlaag met cement
- 7 Puitlaag, rode en gele b.t.
- 8 Puitlaag met huisvuil, rode en gele b.t., dakpan, AW, glas, bot, metaal, iets 17/18 eeuw, veel 19 001
- 9 Stuk zandig, veel puin en huis afval, 19/20 eeuw, meest 19 eeuw 002
- 10 Zwarte humeuze laag met veel puin
- 11 Humeuze kleiige laag, geen puin 003
- 12 Grof ruit zand met puin.
- 13 Grof witte zand, opsomming plekken tot zwart verontreinigd, puinig
- 14 Veerlaag, d. bruin, AW 004 + 006
- 15 Uitmat humeuze laag, veel puin, veel huisvuil 005 iets 17/18 eeuw, veel 19
- 16 D. in venige laag, zeer humeuze, hout, iets puin, AW 007
- 17 Uitmat humeuze laag, veel puin, veel huisvuil 005
- 18 Bruine veenachtige laag, iets puin, veel huisvuil 004, iets 17/18 eeuw, meest 19
- 19 Riekt vrijwel n. fijn zand, rivier afzetting, geen vondsten
- 20 Riekt vrijwel n. fijn zand, rooide staal wordt het zaveligen
- 21 Riekt blauwklei, humeuze, dijkllichaam?
- 22 Veerlaag met iets n. fijn zand, huisvuil 19/20 eeuw, sterk besnooid

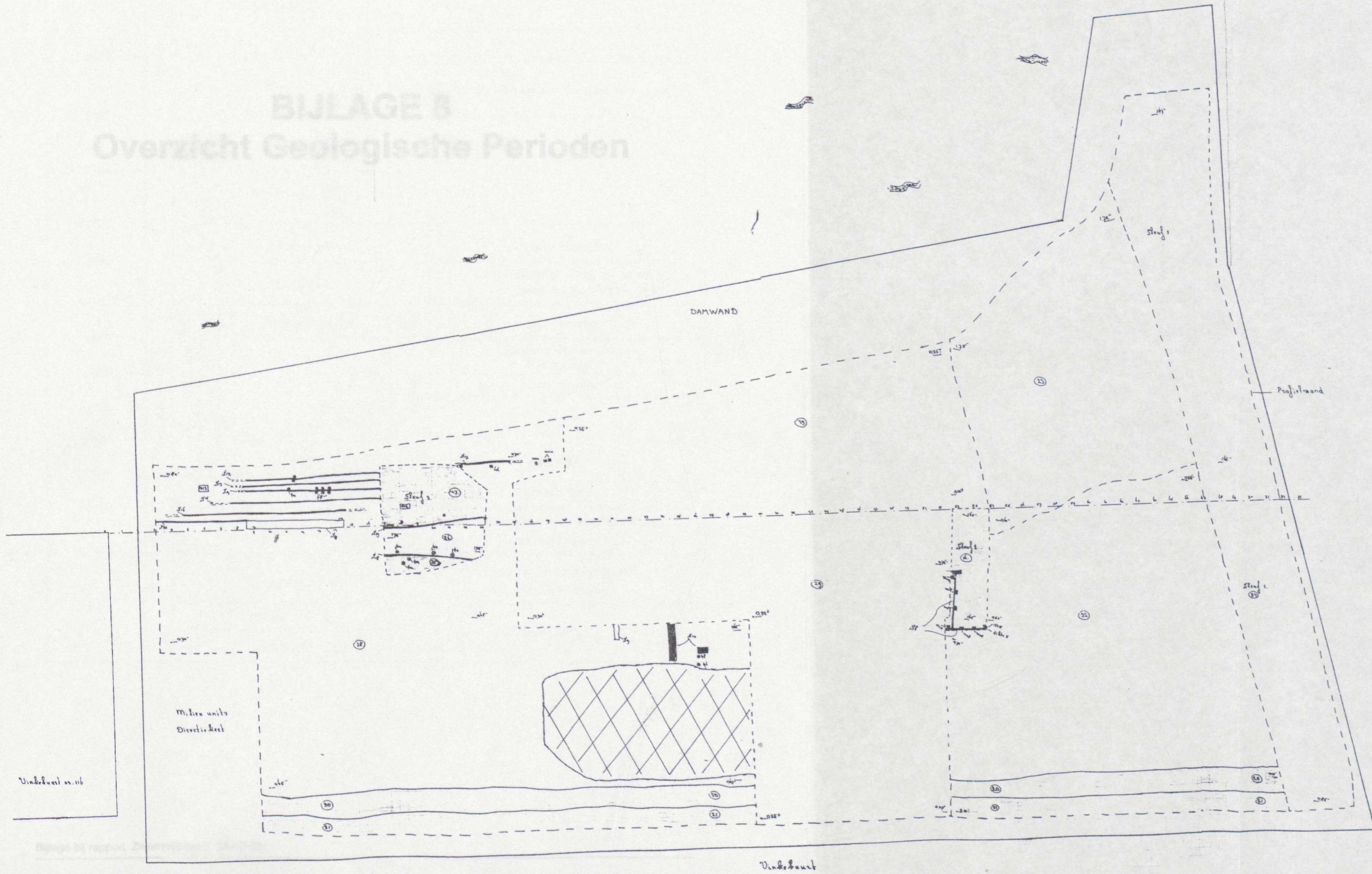
- S1 Kuil met zwart/grijs ongefazuurde dakpannen
- S2 Kuil met rode ongefazuurde dakpannen
- S3 Beschutings palen van vierkante hout (naald rond hout)
- S4 Boom kuil
- S5 Beschutting van rond hout, recht hoekige palen en planken (naald hout), zij sloot
- S6 Strootje of dam over sloot, gr bakken bakken in zand gelegd
- S7 Muurtje van gemetselde gele steentjes (damconstructie)
- S8 Beschutting sloot, bestaande uit planken en palen
- S9 Fundering restant, gele baksteen
- S10 liggende planken, fundering restant?
- S11 Fundering van gele baksteen tegen houten beschutting langs de Oude Rijn
- S12 Houten beschutting en langs de Oude Rijn, bestaande uit planken van teneinde en ronde afgeronde palen 10-12 cm. Hoogte beschutting is niet bekend.
- S10

- 23 In de 19/20 eeuw sterk verstoord laag, alleen huisvuil
- 24 Ophogings laag ijs bedding voor de waterleiding
- 25 R. gr. blauwklei (ophogings laag voor achter de beschutting)
- 26 Veerlaag
- 27 Vuile humeuze dij, zwart fijn zand, veel vondsten 19 eeuw 005
- 28 Stuk verstoord dij klei, zeer humeuze, uitbreuk fundering, 19 eeuw
- 29 Niet vergraamd gedrukte, bouwvoor.

SYNTHEGA ARCHEOLOGIE BV Ombachtsweg w. Zuidkem	25 en 27 juni 2002
ZWAMMERDAM, VINKEBUURT	172035
Profiel N-2, Oostwand	Schaal 1:20
Tekenaar: K. LENTING	←

BIJLAGE B

Overzicht Geologische Perioden

Vinkehuut nr. 116

Syntheses Archeologisch B.V.	4 juli 2009
Opgraving 10, Zwalmsloot	172035
Zwalmsloot, Vinkehuut	Schaal 1:500
Opdrachtgever N-Z	
Tekenaar: K. LEUWING	

Jaren voor Chr. ca.	Tijdsindeling		Afzettingen Lithostratigrafie en genese						
500 700 1000 1600 3000 5500	Holoceen	Subatlanticum		Duinkerke III	veen				
				Duinkerke II					
				Duinkerke I ^B _A					
				Duinkerke 0					
		Subborea		Calais IV					
				Calais III					
		Atlanticum		Calais II					
				Calais I					
		Borea							
		Preborea							
8200 8900 9700 9900 10300 27000 45000 60000 90000	Pleistoceen	Weichselien (Würm)	Laat – Glaciaal	Jonge Dryastijd	Jonger dekzand II				
				Allerød-tijd	bodemvorming (laag van Usselo) lokale veenvorming				
				Oudere Dryastijd	Jonger dekzand I				
				Bølling-tijd	zwakke bodemvorming (Bøllinglaag)				
					Ouder dekzand				
		Pleniglaciaal	Boven	Midden	Onder	Fluvio – periglaciale sedimenten	veen		
								Vroeg – Glaciaal	
		200000		Eemien		Afzettingen niet met zekerheid bekend Verwering keileem			
				Saalien (Riss)		Formatie van Drente (keileem) Formatie van Eindhoven			
Holsteinien				Formatie van Urk					
Elsterien									